

Johanna Nurkkala ja Marjaana Pihlajamaa

**”RÄÄTÄLÖITYJÄ PALVELUJA PERHEIDEN ERILAIISIIN
TARPEISIIN”**

Jokilaakson Perhekodit Oy:n palveluiden kuvaukset

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Helmikuu 2014**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö	Aika	Tekijät
Ylivieska	Helmikuu 2014	Johanna Nurkkala Marjaana Pihlajamaa
Koulutusohjelma		
Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi		
"RÄÄTÄLÖITYJÄ PALVELUJA PERHEIDEN ERILAISIIIN TARPEISIIN." Jokilaakson Perhekodit Oy:n palveluiden kuvaukset.		
Työn ohjaaja	Sivumäärä	
Harriet Tervonen	56+3	
Työelämäohjaaja		
Janne Pohjola		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä lyhyet ja tiiviit kuvaukset toimeksiantajan, Jokilaakson Perhekodit Oy:n, eri yksiköiden palveluista. Yritys käyttää palveluiden kuvauksia markkinointimateriaalissa.</p> <p>Työmme oli toiminnallinen opinnäytetyö ja toimeksiannon mukaisesti työ aloitettiin haastatteleamalla Nivalan ja Ylivieskan yksiköiden johtajat. Puolistrukturoidut haastattelut toteutettiin kesä- ja syyskuussa 2013. Haastatteluiden pohjalta koottiin palveluiden kuvaukset, joista muodostui opinnäytetyön tuotos.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen pohja muodostui yrityksen tarjoamien lastensuojelupalveluiden ympärille. Lisäksi työssä käsiteltiin lastensuojelupalveluiden hankintaa ja tuottamista.</p>		
Asiasanat		
avohuollon tukitoimi, jälkihuolto, lastensuojelu, lastensuojelupalveluiden hankinta, lastensuojelupalveluiden tuottaminen, sijaishuolto		

ABSTRACT

Unit	Date	Authors
Ylivieska	February 2014	Johanna Nurkkala Marjaana Pihlajamaa
Degree programme		
Social science		
Name of thesis		
"CUSTOMIZED SERVICES TO MEET THE DIVERSE NEEDS OF FAMILIES." The description of the services provided by Jokilaakson Perhekodit Ltd.		
Instructor		Pages
Harriet Tervonen		56+3
Supervisor		
Janne Pohjola		
<p>This thesis was commissioned by Jokilaakson Perhekodit Ltd. The purpose of this thesis was to make a short and concise description of the services the company provides. The description will be used in the company's marketing material.</p> <p>The thesis was a practical work oriented thesis. According to the assignment the thesis was started by interviewing the unit leaders in Nivala and Ylivieska. The semi-structured interviews were conducted in June and September 2013. The service description was put together on the basis of the interviews and it was the final product of this thesis.</p> <p>The theoretical framework was formed around the child welfare services the company is offering. Sourcing and production of child welfare services are also handled in the work.</p>		

Key words

after care , child welfare, foster care, non-institutional support, production of child welfare services, sourcing child welfare services

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	3
2.1 Toimeksiantaja Jokilaakson Perhekodit Oy	4
2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö	5
3 SIJAISHUOLTO	7
3.1 Huostaanotto	8
3.2 Kiireellinen sijoitus	9
3.3 Huostaanoton prosessi	11
3.4 Sijaishuoltopaikat	13
3.5 Huostaan otettujen ja kiireellisten sijoitusten määrät ja sijoituspaikat	15
3.6 Hoito- ja kasvatussuunnitelma	16
4 JÄLKIHOOLTO	17
5 AVOHUOLLON TUKITOIMIA	22
5.1 Sijoitus avohuollon tukitoimena	22
5.2 Perhekuntoutus	23
5.3 Perhetyö	26
6 LASTENSUOJELUPALVELUIDEN HANKINTA JA TUOTTAMINEN	28
6.1 Lastensuojelupalveluiden hankintamenettely	28
6.2 Laatu hankintakriteerinä	30
6.3 Yksityisiltä palveluntuottajilta hankitut lastensuojelupalvelut	31
6.4 Valvonta lastensuojeluyksiköissä	32
6.5 Palvelun tuotteistaminen	33
7 PROJEKTIN SUUNNITTELU	34
8 PROJEKTIN TOTEUTUS	38
8.1 Haastattelut	38
8.2 Jokilaakson Perhekodit Oy:n palveluiden kuvaukset	40
9 PROJEKTIN ARVIOINTI	47
9.1 SWOT-analyysi	47
9.2 Arviointi SWOT-analyysin pohjalta	49
10 POHDINTA	52
LÄHTEET	55
LIITTEET	

KUVIOT

KUVIO 1. Huostaanotto prosessi	11
KUVIO 2. Prosessin eteneminen	35
KUVIO 3. Prosessin eteneminen	36
KUVIO 4. Prosessin eteneminen	37
KUVIO 5. Prosessin eteneminen	37
KUVIO 6. Jokilaakson Perhekodit Oy:n tarjoamat palvelut	40
KUVIO 7. SWOT-analyysi	49

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön teemaa miettiessämme, halusimme aiheen, joka kehittäisi omaa ammatillista osaamista erityisesti lastensuojelun osalta. Meiltä molemmilta puuttuu työkokemus lastensuojelun alalta, joten opinnäytetyön avulla pystyisimme syventämään omaa tietämystämme. Ajatus opinnäytetyöstä lähti liikkeelle lehtiartikkelista, jossa kerrottiin Jokilaakson Perhekodit Oy:n toiminnan käynnistymisestä kotipaikkakunnallamme. Yritys on viime vuoden aikana laajentanut toimintaansa uudella yksiköllä Ylivieskassa. Kyseessä on yksityinen yritys, joka tarjoaa lastensuojelupalveluita perheiden erilaisiin tarpeisiin. Keväällä 2013 olimme yhteydessä yrityksen toimitusjohtajaan, josta yhteistyömme lähti liikkeelle.

Työmme on toiminnallinen opinnäytetyö, ja tehtävänämme oli haastatteluiden avulla tehdä lyhyet ja tiiviit kuvaukset eri yksiköiden palveluista käytettäväksi yrityksen markkinointimateriaalissa. Lapsen näkemys puuttuu työstämme kokonaan, koska toimeksiantaja rajasi haastateltavat ainoastaan yksikönjohtajiin. Lasten haastattelut olisivat vaatineet luvat jokaisen lapsen huoltajalta, ja tähän ei haluttu lähteä.

Aloitimme työn haastatteleamalla yksikönjohtajat, jonka jälkeen poimimme haastatteluissa esiin nousseet ydinasiat. Näistä kokosimme yhteen palveluiden kuvaukset, joissa on eritelty jokaisen yksikön toimintaan liittyvät erityispiirteet. Yksiköillä on myös yhteisiä toimintakäytäntöjä, jotka kokosimme mukaan tuotokseen. Yrityksen laajentuessa se lisäsi tarjottavia avohuollon palvelumuotoja, ja otimme tuotokseen mukaan niitä palveluita, jotka olivat haastatteluiden aikaan käytössä tai käynnistymässä. Opinnäytetyön liiteosasta löytyvät tehdyt palveluiden kuvaukset sekä haastatteluissa käytetyt puolistrukturoidut haastattelukysymykset.

Yhteiskuntaa puhuttaa voimakkaasti lisääntyneet lastensuojelulliset toimenpiteet. Lasten kiireelliset sijoitukset sekä huostaanotot ovat lisääntyneet merkittävästi viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Lastensuojelulain mukaan lasta ja perhettä tulee

ensisijaisesti auttaa avohuollon tukitoimilla. Mietittäessä lapsen ja perheen auttamisen keinoja, on lähtökohtana kuitenkin aina lapsen etu. Vaikka laitossijoitus on yleensä viimesijainen sijoitusmuoto, niin erityisesti murrosikäisten lasten kohdalla, joilla on moniulotteisia ongelmia, se voi olla paras vaihtoehto.

Kunnat voivat täydentää omaa palveluvalikoimaa lastensuojelussa hankkimalla palveluja yksityiseltä sektorilta. Laitossijoituspaikoista suurin osa hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta, ja heiltä ostetaan usein myös sijoituksen jälkeen tarvittavat tukitoimet. Laitossijoituspaikat ovat kalliita ja kunnat haluavat välttää niitä ostamalla yhä enemmän avohuollon palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys on rajattu niihin lastensuojelun palveluihin, jotka on meidän tuotoksessamme tuotu esille. Työssämme avatut keskeiset lastensuojelun käsitteet ovat sijaishuolto, jälkihuolto ja ne avohuollon tukitoimet, jotka liittyvät tiiviisti toimeksiantoomme. Olemme myös avanneet käsitteitä liittyen lastensuojelupalveluiden hankintaan ja tuottamiseen.

Projektin suunnittelussa olemme kuvanneet opinnäytetyön prosessin etenemistä kuvien avulla. Projektin toteutuksessa olemme läpikäyneet eri vaiheita tuotoksen valmistumisprosessista sekä selitämme tarkemmin palveluiden kuvausten sisällöt. Elävöittääksemme työtämme olemme käyttäneet projektin toteutuksessa otteita tekemistämme haastatteluista. Työn loppuosassa olemme arvioineet projektiamme opinnäytetyön aloitusvaiheessa tehdyn SWOT-analyysin avulla.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli koota Jokilaakson Perhekodit Oy:n käyttöön lyhyet ja tiiviit palvelukuvaukset yksiköiden toiminnoista. Tavoitteena oli kiteyttää yksikönjohtajien kuvaamana hänen oman yksikkönsä toiminta-ajatus. Yritys käyttää palvelukuvauksia jatkossa omien markkinointimateriaalien tuottamisessa. Toimeksiantajan pyynnöstä aineiston kerääminen toteutettiin haastattelemalla Jokilaakson Perhekodit Oy:n yksikönjohtajat.

Opinnäytetyömme voi tuoda uusia näkökulmia yrityksen käyttöön, ja mahdollisesti yritys voi tämän perusteella tarvittaessa kehittää ja selkeyttää omaa toimintaansa. Haastatteluiden, ja niiden perusteella tehtyjen kuvausten avulla voidaan yrityksessä nähdä, onko toimintamallit yksiköissä muotoutuneet, vai onko syytä vielä terävöittää toimintaa.

Sijaishuoltopalveluilla on yhteiskunnassamme selkeä tarveperusta, koska tehtyjen tilastojen mukaan huostaanottojen ja kiireellisten sijoitusten määrät ovat kasvaneet räjähdysmäisesti viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Tähän asiaan palaamme tarkemmin opinnäytetyömme sijaishuolto-osiossa.

Oma osaamisemme syvenee niin lastensuojelun kuin yritystoiminnan osalta, koska lastensuojeluprosessin osa-alueista perehdymme tarkemmin huostaanottoon, sijaishuoltoon, avohuollon palveluihin ja perhetyöhön. Yritystoiminnan osalta perehdymme kilpailutuskäytäntöihin lastensuojelupalveluissa, niin palvelujen hankkimisen kuin tuottamisenkin osalta. Haastattelumenetelmää käyttämällä opinnäytetyöhön tulee enemmän sisältöä, koska toimeksiannon tuotos on itsessään lyhyt. Tavoitteena voidaan pitää myös verkostoitumista tulevaa työelämää ajatellen.

2.1 Toimeksiantaja Jokilaakson Perhekodit Oy

Jokilaakson Perhekodit Oy on perustettu 27.12.2001. Yrityksen yhtiömuoto on ollut alusta saakka osakeyhtiö. Toiminta on aloitettu tuottamalla lastensuojelun ympärivuorokautisen laitoshuollon palveluita. Aloitusvaiheessa asiakaspaikkoja oli seitsemän. Yrityksen perustamisen aikoihin sijaishuoltoon tulevilla lapsilla ja nuorilla ongelmat painottuivat pääsääntöisesti koulunkäyntivaikeuksiin ja päihteiden käyttöön. Mielen-terveysongelmia, itsetuhoisuutta ja väkivaltaa oli myös jonkin verran.

Tänä päivänä Jokilaakson Perhekodit Oy:n palveluiden piiriin tulevilla lapsilla ja nuorilla on hyvin paljon samankaltaisia ongelmia, mutta havaittavissa on suuntaus, että samoille lapsille ja nuorille on kasautunut useita erilaisia ongelmia. Voidaan puhua moniongelmaisuuudesta, koska yhdellä nuorella voi olla useita erilaisia diagnooseja. Tämä kehityssuunta asettaa sijaishuollolle erityyppisiä haasteita kuin toiminnan alkuvaiheessa. Perustamisvaiheen jälkeen toiminta on laajentunut niin, että asiakaspaikkoja on vähitellen lisätty. Aluksi lisääntyivät laitoshuollon paikat, myöhemmin toiminta laajeni myös ilmoituksenvaraisiin palveluihin. Toiminta on yrityksen historian kuluessa siirtynyt pikkuhiljaa yhä vahvemmin työskentelytapaan, joka suuntautuu avohuollon palveluihin.

Uusimmat toimintamuodot ovat Ylivieskassa toimiva seitsemänpaikkainen perustason lastensuojeluyksikkö Pinola 2, joka on aloittanut toimintansa helmikuussa 2013. Nivalan Jokikallion palvelukeskuksen toiminta-alueena ovat sijaishuollon palvelut sekä perhekuntoutus- ja avohuollon palvelut. Jokikallion palvelukeskuksen toiminta on alkanut perhekuntoutuksen osalta elokuussa 2013, ja perustason lastensuojeluyksikön osalta syyskuussa 2013. Sijaishuoltoyksikkö toimii tällä hetkellä seitsemänpaikkaisena, mutta tilat ovat valmiina toiselle yksikölle, joka on samansuuruinen. Jokilaakson Perhekodit Oy:n lastensuojeluyksikkö valikoitui palveluntuottajaksi kilpailutuksen kautta, jossa oli määritelty tarkat kriteerit palveluntuottajalle. Peruspalvelukuntayhtymä Kallion asettama kriteeristö piti sisällään edellytykset koskien esimerkiksi palveluvai-koimaa, henkilöstön määrää ja koulutustasoa. (LIITE 3 lehtileike)

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite on luoda työelämän käyttöön ohjeistus, opas tai kehittää työtapoja tai toimintamalleja. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotosta ei ole tarkkaan määritelty, vaan se voi olla perehdyttämisorpas, vihko, opas tai esimerkiksi tapahtuma. Tavoitteena on kuitenkin, että opiskelijan toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy käytännön toteutus sekä tutkimusviestinnällinen raportointi. Toiminnallista opinnäytetyötä voidaan kuvailla niin, että se on käytännönläheinen työelämän tarpeisiin luotu työ, jota analysoidaan tutkimuksellisella otteella. Työelämälähtöinen tilaus mahdollistaa laajemmin oman oppimisen näyttämisen, auttaa luomaan verkostoja työelämään ja sen avulla voi kiinnittyä työelämään. (Vilka & Airaksinen 2003, 9-10, 16.)

Opinnäytetyön muodot voidaan jakaa tutkimuksiin ja muihin töihin. Muut työt kuvaavat toiminnallista opinnäytetyötä, jossa suunnitellaan esimerkiksi tilaisuus, tapahtuma, tietokoneohjelma, oppimateriaali, portfolio tai taideteko. Opinnäytetyön avulla opiskelija näyttää osaamisensa käyttämällä opiskelussa opittuja menetelmiä työn toteutuksessa. (Hakala 1998, 21.)

Toiminnallinen opinnäytetyö rakentuu toiminnallisesta sekä teoreettisesta osuudesta. Työn tietoperusta tukee toiminnallista osuutta. Toiminnallisen opinnäytetyön kirjoittaminen etenee prosessimaisesti, jossa raportoidaan toiminnan eri vaiheita suunnittelusta toteutukseen sekä arviointiin. Raportista löytyy vastaukset miksi, mitä ja miten asiat on tehty. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu itse tuotoksesta, toiminnallisen osuuden raportoinnista että teoriaosuudessa. (Vilka & Airaksinen 2003, 65, 82-83.)

Opinnäytetyössämme käytimme haastattelumenetelmänä teemahaastattelua, josta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Siinä poimitaan tärkeimmät aihealueet, joihin haastattelun avulla pyritään saamaan vastaus. Tärkeätä on, että haastateltava voi kertoa käsiteltävistä aihealueista oman näkemyksensä. Teema-

haastattelun voi toteuttaa sekä yksilö- että ryhmähaastatteluna. (Vilkka 2005, 100-103.)

Haastattelukysymyksiä laadittaessa tulisi käyttää tarkkaan muotoiltuja kysymyksiä, ja välttää kysymyksiä, joihin voi vastata lyhyesti vain kyllä tai ei. Kysymysten laadinnan aikana tulee huolehtia siitä, ettei kysymys ole liian laaja, vaan käsittelee kerrallaan vain yhtä aihealuetta. Haastattelukysymysten tulisi olla riittävän avoimia, jotteivät ne liikaa ohjaa haastateltavaa. Haastatteluun varattu tila tulee myös arvioida etukäteen, jotta haastattelutilanteesta voidaan eliminoida ylimääräiset häirittelevät tekijät, kuten esimerkiksi melu. Voidakseen käyttää haastattelussa apuna nauhuria, täytyy haastatteluun osallistuvilta pyytää siihen lupa. (Vilkka 2005, 103-114, 126.)

Haastattelun litterointi merkitsee, että nauhoitettu puhe muutetaan sanalliseen, tekstitettyyn muotoon, jotta haastatteluja voidaan ryhtyä tutkimaan ja analysoimaan. Litterointi tulee täsmällisesti vastata haastateltavan kuvailemia ja kertomia asioita, joten nauhoitetun puheen litteroinnissa ei saa muuttaa tai muotoilla haastateltavan puhetta. (Vilkka 2005, 115-116.)

3 SIJAISHUOLTO

Lapsen vanhemmilla on ensisijaisesti vastuu lapsen kasvatuksesta, ja lapsen oikeuteen asua vanhempiensa kanssa voidaan puuttua vain poikkeustapauksessa. Tällaiseen toimenpiteeseen voidaan joutua siinä tapauksessa, että lapsen etu sitä vaatii. Lasta tulee tukea yhteydenpitoon omiin vanhempiinsa myös erossa ollessaan, sikäli kun lapsen etu ei siitä vaarannu. Valtion on tarjottava erityistä suojelua ja tukea lapselle, jonka perhe ei pysty sitä hänelle antamaan. (Lapsen oikeuksien sopimus 1991.)

Lapsen hoito ja kasvatusta järjestetään kodin ulkopuolelle, kun kyseessä on lapsen huostaanotto tai kiireellinen sijoitus. Kodin ulkopuolista hoitoa ja kasvatusta voidaan järjestää myös, kun lapsen huostaanotto- tai sijaishuoltoasia on vireillä hallinto-oikeudessa. Näissä tapauksissa kodin ulkopuolisesta hoidosta käytetään nimitystä sijaishuolto. Sijaishuollon järjestämistapoja ovat perhehoito, laitoshuolto tai muu lapsen edun mukainen hoitopaikka. Valmisteltaessa lapsen kotiin palaamista sijoituksen jälkeen, voidaan lapsi sijoittaa väliaikaisesti myös vanhempiensa tai muun huoltajansa luokse enintään kuuden kuukauden ajaksi.

1.1.2012 voimaan tullut lakimuutos edellyttää, että lapsen sijaishuoltopaikan valinnassa selvitetään ensisijaisesti perhehoidon tai muu lapsen edun mukaisen sijaishuoltopaikan mahdollisuutta. Laitoshuoltopaikka on vaihtoehtona ainoastaan silloin, jos perhehoitoon tai muuhun sijoituspaikkaan annettavat tukitoimet eivät ole riittäviä, tai laitoshuoltopaikka on lapsen edun mukaisesti paras vaihtoehto. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimena. Lastensuojelulain uudistuksen yhteydessä vuonna 2008 nämä sijoitukset luetaan avohuollon palveluihin, joten niitä on tarkemmin käsitelty avohuoltopalveluiden yhteydessä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Lastensuojelu 2011, 11.)

3.1 Huostaanotto

Lapsen huostaanotto on sosiaalihuollon viimesijainen keino puuttua lapsen ja perheen elämään. Huostaanottoon voidaan ryhtyä ainoastaan tapauksissa, joissa seuraavat laissa määritellyt kriteerit täyttyvät samanaikaisesti: lapsen terveys ja kehitys on vakavasti uhattuna huolenpidon puutteellisuuden vuoksi tai lapsi vaarantaa vakavasti omaa terveyttään omalla käyttäytymisellään, avohuollon tukitoimenpiteet eivät ole riittäviä lapsen tilanteen korjaamiseksi ja katsotaan, että sijaishuolto on lapsen edun mukaisesti paras vaihtoehto. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Bardy 2013, 87.) Lapsella on oikeus tulla huostaan otetuksi huostaanoton edellytysten täytyessä, ja sosiaalihuollolla on velvollisuus järjestää lapselle sopivin sijaishuoltopaikka. (Saastamoinen 2010, 22.)

Huostaanoton perusteita tulee arvioida monipuolisesti ja laajasti, jokainen huostaanoton kriteeri tulee tarkastella erikseen yksityiskohtaisesti. Lapsen näkökulmasta tarkastellaan perushoidon sekä kasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen olemusta; onko lapsella riittävästi ruokaa ja puhtautta, huolehditaanko lapsesta riittävästi sairauden yllättäessä, löytyykö kasvattajalta voimavaroja ja kykyjä paneutua lapsen koulunkäyntiin, ollaanko lapsesta kiinnostuneita? Lapsen iän huomioiminen arvioinnissa on tärkeää, koska painopistealueet lapsen kasvaessa muuttuvat. Tarkastelun kohteena ovat myös lapsen kasvuolosuhteet. Lapsella tulee olla turvallinen ja terveellinen, säännöllistä elämänrytmiä noudattava ympäristö kasvaa ja elää.

Toisinaan lapsi tai nuori käyttää päihteitä, tekee rikoksia ja laiminlyö koulunkäyntiään, jolloin joudutaan harkitsemaan huostaanottoa hänen itselleen vahingollisen käyttäytymisen vuoksi. Huostaanoton kriteerien arvioinnin yhteydessä tulee huolellisesti tarkastella avohuollon tukitoimenpiteiden käyttöä. Lähtökohtaisesti tulee lasta ja perhettä tukea ensisijaisesti avohuollon tukitoimenpitein, mutta mikäli tukitoimenpiteet eivät ole riittäviä tai sopivia lapsen turvallisen kasvun takaamiseksi, on huostaanottoon ryhdyttävä. Sijaishuollon tarpeellisuuden arvioinnin yhteydessä tulee aina ensisijai-

sesti punnita vaihtoehtoja lapsen näkökulmasta, ja valitun vaihtoehdon tulisi olla lasta vähiten vahingoittava. (Taskinen 2012, 89-96.)

Roosin (2004, 16-17) toimittamassa kirjassa ovat Taskinen & Törrönen määritelleet lyhyen ja pitkän aikavälin kriteerit, joista voidaan tarkastella lapsen edun toteutumista huostaanotossa. Lyhyen aikavälin tarkastelussa on onnistuneessa huostaanotossa lapsessa nähtävissä rauhoittumista, oireiden lievittymistä ja koulunkäynnin sujumista. Pitkällä aikavälillä tarkasteltaessa huostaanotto on katkaissut sukupolvien yli siirtyvät lastensuojelutoimenpiteet, ja huostaan otetusta lapsesta on kasvanut vastuullinen ja tasapainoinen, työhön kykenevä aikuinen.

3.2 Kiireellinen sijoitus

Lakisääteisten huostaanoton kriteerien täytyessä (LsL 40 §), voidaan päätyä tekemään lapsen kiireellinen sijoitus (LsL 38 §). Tuolloin katsotaan, että lapsi on välittömässä vaarassa tai hänellä on muutoin tarve päästä kiireellisesti sijoitukseen. Lapsen kiireellisestä sijoituksesta päättää sosiaalityöntekijän ammatillisen pätevyyden omaava viranhaltija. Lapsen asioista päättää sijoituksen aikana sosiaalihuollosta vastaava toimielin. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Kiireellisestä sijoituksesta käytettiin aiemmin nimitystä kiireellinen huostaanotto. Kiireelliseen sijoitukseen ryhdyttäessä katsotaan, että sijoitus on välttämätön toimenpide lapsen turvallisuuden takaamiseksi. Näissä tilanteissa lapsi sijoitetaan perhehoitoon tai vaihtoehtoisesti laitoshoitoon. Tapauksissa, joissa lapsen vanhemmat ovat yllättäen kyvyttömiä hoitamaan lasta, esimerkiksi onnettomuuden vuoksi, pyritään lapsi sijoittamaan ensisijaisesti sukulaisperheeseen tai lapselle läheiseen perheeseen. Kiireellinen sijoitus on voimassa enintään 30 päivää ja sijoitus tulee purkaa heti, kun lasta uhkaava vaaratilanne on ohi. Kiireelliselle sijoitukselle voidaan hakea jatkoaikaa enintään 30 päivää, jos huostaanoton tarpeen selvittelyä ei ole voitu tehdä määräajassa. Jatkoaikaa ei tarvitse erikseen hakea, jos huostaanottihakemus on tehty hal-

linto-oikeuteen kiireellisen sijoituksen aikana tai tuomioistuimessa on jo huostaanottoasia vireillä. (Taskinen 2012, 76-82.)

Kiireellinen sijoitus muistuttaa huostaanottoa oikeusvaikutusten näkökulmasta, mutta se on rajatumpi tarkasteltaessa toimenpiteen kesto. Kiireellisen sijoituksen avulla saadaan lapsi turvaan häntä uhkaavan vaaran piiristä, on se sitten lapsen itsensä aiheuttama tai ympäristöstä tuleva vaara. Kiireellisen sijoituksen aikana voidaan rauhassa tutkia ja selvittää lapsen asioita. Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta tekee sosiaalityöntekijä ja siihen voi hakea muutosta hallinto-oikeudelta. (Saastamoinen 2010, 40-41.)

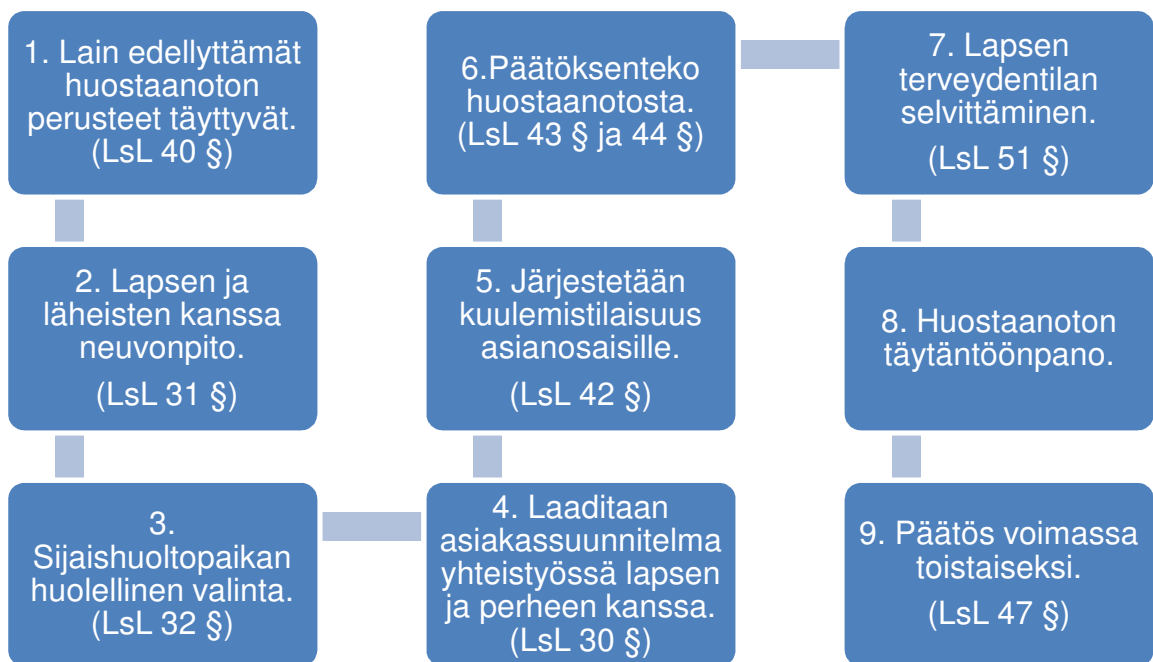
Saastamoinen (2010, 40) mainitsee kirjassaan kiireellisen sijoituksen perusteiden olevan monentyyppisiä; ne liittyvät lapsen kasvuolosuhteisiin, vanhempien toimintaan tai lapsen omaan toimintaan. Esimerkkejä kiireellisen sijoituksen perusteista ovat esimerkiksi lapsen itsetuhoinen käytös, lapsen pahoinpitelyepäily tai vanhempien joutuminen äkillisesti onnettomuuteen. Taskinen (2012, 77) kehottaa kuitenkin varovaisuuteen tapauksissa, joihin liittyy rikosepäily, kuten pahoinpitelyepäily. Näissä tapauksissa tulisi kiireelliseen sijoitukseen ryhtyä vain lapsen pyynnöstä tai epäiltäessä rikoksen uusimista. Lähtökohtaisesti olisi lapsen edun mukaista, että lapsen kiireellisen sijoituksen sijaan rikosepäily muuttaa lapsen luota pois tutkinnan ajaksi.

Kiireelliset sijoitukset tapahtuvat akuutista ja tilanteen yllättävästä luonteesta johtuen usein virka-ajan ulkopuolelle. Kiireellisestä sijoituksesta päättää tuolloin sosiaalipäivystyksessä päivystävä sosiaalityöntekijä, jonka sosiaalihuollosta vastaava toimielin on tehtävään määrännyt. Yksityinen palveluntuottaja ei voi tehdä päätöstä kiireellisestä sijoituksesta, vaan se on aina viranomaispäätös. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Terveiden ja hyvinvointilaitoksen (THL) tekemän tilaston mukaan on yleistä, että lapsen huostaanotto lähtee liikkeelle kiireellisen sijoituksen kautta. (Lastensuojelu 2011 5.)

3.3 Huostaanoton prosessi

Huostaanotto on prosessina moniulotteinen ja laaja, jossa lapsen etu tulee olla johtavana ajatuksena. Prosessi voidaan jakaa yhdeksään eri vaiheeseen, jota kuvataan alla olevalla kaaviolla. (KUVIO 1)

KUVIO 1. Huostaanottoprosessi (Mukaillen Taskinen 2012, 86-88.)

Lastensuojelulain määrittelemien huostaanoton kriteerien täytyessä aloitetaan prosessin valmistelu, jolloin kutsutaan ensin asianosaiset kuultavaksi. Perheellä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, ketä kutsutaan kuultavaksi. Sosiaalityöntekijä kuitenkin käyttää viime kädessä päätösvaltaa kuultavien kutsumisessa. Lain mukaan kuultavaksi on kutsuttava kirjallisesti asianosaiset; yli 12-vuotias lapsi sekä hänen vanhempansa, lapsen huoltaja sekä henkilö, jonka kasvatettavana tai huollettavana lapsi on tai on ollut välittömästi ennen prosessin valmistelua. Lapsen ikätason mukaisesti kuullaan myös 12 vuotta nuorempaa lasta, mutta häntä ei pidetä asianosaisena.

Kuulemistilaisuuden jälkeen aloitetaan lapselle parhaimman mahdollisen kasvun ja kehityksen turvaavan sijaishuoltopaikan valinta. Ensisijaisesti selvitetään lapsen mahdollisuutta asua läheisten tai sukulaisten luona. Muita vaihtoehtoja ovat perhehoito, ammatilliset perhekodit, lastensuojelulaitokset sekä koulukodit. Yhteistyön välineeksi ja työkaluksi laaditaan lapsen ja perheen kanssa asiakassuunnitelma, jossa selvitetään yksityiskohtaisesti huostaanoton merkitys ja tarkoitus. Huostaanoton osapuolille annetaan mahdollisuus tulla todisteellisesti kuulluksi ja ilmaista omat näkemyksensä huostaanotosta sekä sijaishuoltopaikan valintaa koskevassa asiassa.

Huostaanoton valmistelijana toimii sosiaalityöntekijä ja päätöksentekijänä toimii johtava sosiaalityöntekijä niissä tapauksissa, joissa huoltaja sekä yli 12-vuotias lapsi antavat siihen suostumuksen. Tätä kutsutaan suostumukseen perustuvaksi huostaanotoksi. Asianosaisille annetaan kirjallinen päätös, johon on mahdollista hakea hallinto-oikeudelta muutosta. Tapauksia, joissa huoltaja tai yli 12-vuotias lapsi vastustaa huostaanottoa, kutsutaan tahdonvastaiseksi huostaanotoksi. Näihin huostaanottoihin on päätöstä haettava johtavan sosiaalityöntekijän toimesta hallinto-oikeudelta. Myös tästä tehdään tiedoksi asianosaisille.

Lapsen terveydentila on tarkistettava ennen sijaishuoltoon sijoittamista, tai välittömästi sijoituksen jälkeen. Mikäli lapsen terveydentila on tarkistettu kolmen kuukauden sisällä ennen huostaanottoa, ei terveystarkastusta ole tarpeen tehdä.

Suostumukseen perustuva huostaanotto voidaan panna täytäntöön, kun siitä on johtavan viranhaltijan toimesta tehty päätös, jossa määritellään huostaanotto tehtäväksi heti. Tahdonvastaisissa tilanteissa huostaanoton toteutukseen voidaan ryhtyä, kun hallinto-oikeus on tehnyt siitä päätöksen tai antanut väliaikaisen määräyksen. Kiireellisissä sijoituksissa ei hallinto-oikeudelta tarvita väliaikaista päätöstä. Huostaanotto-päätös on voimassa kolme kuukautta siitä, kun se on saanut lainvoiman.

Lapsen huostaanottopäätös on aina tehty lapsen edun mukaisesti, ja se on voimassa vain sen ajan, kun siihen on olemassa perusteet. Huostaanotto on lopetettava siinä

vaiheessa, kun siihen ei enää ole perusteita. Huostaanotto raukeaa viimeistään siinä vaiheessa, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007; Taskinen 2012, 86-89.)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmä on tehnyt toimenpide-ehdotuksen koskien huostaanoton kestoa. Selvitysryhmä ehdottaa muutosta lastensuojelulakiin niin, että huostaanotto voitaisiin määrätä pysyväksi sellaisen lapsen kohdalla, jonka vanhemmat on todettu kyvyttömäksi vastaamaan lapsen turvallisesta hoidosta ja kasvatamisesta, eivätkä mitkään tukitoimet ole riittäviä tilanteen korjaamiseksi. (Toimiva lastensuojelu 2013, 70.)

3.4 Sijaishuoltopaikat

Sijaishuoltopaikan valinnassa täytyy aina ensisijaisesti huomioida lapsen etu, ja sijoituspaikan tulee olla huolellisesti ja yksilöllisesti lapsen tarpeiden mukaan valittu. Lapsen sijoituksessa tulee välttää sijaishuoltopaikan toistuvaa tai ennen aikaista vaihtumista, koska se lisää lapsen juurettomuutta ja turvattomuutta sekä vahingoittaa lapsen kehitystä. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee huomioida paikan mahdollisuus tukea lapsen voimavaroja sekä lisätä lasta suojaavia tekijöitä. Sijaishuoltopaikan tulee myös minimoida lapsen turvallista kasvua ja kehitystä uhkaavat riskitekijät. (Taskinen 2012, 124-126.)

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 49–60 §:t määrittelevät sijaishuoltoa järjestävän tahon vaatimukset tilojen, lapsen aseman, hoidettavien lasten määrän sekä henkilöstön suhteen. Hoidettavien lasten tai nuorten määrä on asuinyksikköä kohti enintään seitsemän henkilöä, ja kasvatus- ja hoitotehtävissä tulee olla sama määrä työntekijöitä. Samassa rakennuksessa voi olla sijoitettuna enintään 24 lasta tai nuorta. Lapsen terveydentila tulee tarkistaa sijaishuoltopaikkaan sijoittamisen yhteydessä. Lapsen sijoituksesta vastaavan sosiaalihuollon työntekijän sekä sijaishuoltopaikan edustajan tulee olla tiiviissä yhteistyössä lapsen vanhempiin ja huoltajiin. Sijaishuoltopaikan

edustajan tulee selvittää lapselle hänen ikätasonsa mukaisesti syyt sijaishuoltoon päättämisestä, ja miten häntä tuetaan eteenpäin.

Sijaishuoltopaikan tulee tukea lapsen yhteydenpitoa hänelle tärkeisiin ja läheisiin ihmisiin, tästä syystä sijaishuoltopaikan valinnassa tulee mahdollisuuksien mukaan huomioida yhteydenpitoa mahdollistava sijainti. Mikäli lapsella on erityistarpeita hoidon tai kasvatuksen suhteen, tulee se huomioida sijaishuoltopaikan valinnan yhteydessä. (Taskinen 1999, 44.)

Sijaishuoltopaikan valinnan yhteydessä lapselle pyritään lähtökohtaisesti mahdollistamaan yhteydenpito sisaruksiinsa sekä muihin tärkeisiin läheisiin, ja sijaishuoltopaikan sijainti ei saa muodostua yhteydenpidon esteeksi. Lapsen kielen, kulttuurin ja uskonnon tukeminen otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon sijaishuoltopaikkaa valittaessa. Valinnan yhteydessä tarkastellaan yksilöllisesti lapsen tarpeita ja sijaishuoltopaikan tulee vastata niihin. Lapsen erityistarpeet on myös huomioitava; pystyykö sijaishuoltopaikka tarjoamaan korjaavaan työhön ja erityistarpeisiin riittävästi voimavaroja sekä ammattitaitoa? (Kanaoja, Lähteinen, Marjamäki, Laiho, Sarvimäki, Karjalainen & Seppänen 2007, 158.)

Perhehoidon ensisijaisuus on lapsen sijaishuoltopaikkaa arvioitaessa lähtökohtaisesti ensimmäinen vaihtoehto. Laitoshuoltoon päädytään yleensä silloin, kun lapsella tai nuorella on sellaisia erityistarpeita, joihin ei voida vastata perhehoidon keinoin. Laitoshuolto on yleensä väliaikainen ratkaisu, mutta lapsen tai nuoren moniulotteisten kasvatuksellisten ongelmien vuoksi se on toisinaan kuitenkin lapsen edun mukaisesti paras ratkaisu. Murrosikäisten lasten kohdalla laitoshuolto voi olla sijoituspaikkana paras vaihtoehto. (Saastamoinen 2010, 11.)

Lapselle perheestään pois sijoittaminen on aina traumaattinen kokemus, joten kiireellistä sijoitusta tulee aina harkita huolellisesti. Lapsen edun mukaista on mahdollisuuksien mukaan tehdä tiivistä yhteistyötä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa sijoituksesta päätettäessä. Toisinaan joudutaan miettimään aiheuttaako järkytys sijoittamisesta

perheen ulkopuolelle enemmän vahinkoa lapsen kasvulle ja kehitykselle, kuin mitä lasta uhkaava vaara aiheuttaa. Lapsen toistuvat asuinpaikan vaihdokset vaikuttavat myös vahingollisesti lapseen, joten useita kiireellisiä sijoituksia peräkkäin on syytä välttää. Näissä tilanteissa tulee kartoittaa lapsen läheisten kanssa mahdolliset avo-
huollon lisätukitoimet tai viime kädessä huostaanottoa. (Taskinen 2012, 78-80.)

3.5 Huostaan otettujen ja kiireellisten sijoitusten määrät ja sijoituspaikat

Valtakunnallista lastensuojelurekisteriä on pidetty vuodesta 1991 lähtien. Tässä ajassa on nähtävissä voimakasta kasvua huostaan otettujen lasten määrissä. Vuonna 1991 huostaan otettuja lapsia oli n. 6500, kun heitä vuoden 2011 tilaston mukaan oli yli 10.000. Myös kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut vielä suuremmassa suhteessa, vuonna 1991 heitä oli vain muutama sata, kun vuonna 2011 heitä oli 4000. Vuonna 2011 suurin huostaan otettujen ryhmä ikäjakauman mukaan oli 16–17 -vuotiaat lapset. Huostassa olleiden lasten sijoitusmuoto oli vuonna 2011 lähes puolessa tapauksista perhehoito, seuraavaksi yleisin (n. 30 %) sijoitusmuoto oli laitoshuolto. Poikien osuus kaikista sijoitetuista lapsista on 1990-luvulta lähtien ollut tyttöjä suurempi. Vuonna 2011 sijoitetuista lapsista poikia oli 53 %. (Lastensuojelu 2011.)

Tarkasteltaessa ensimmäistä kertaa huostaan otettujen ja ensimmäistä kertaa sijoitet-
tujen lasten lukumäärää, on ensimmäistä kertaa huostaan otettujen lasten määrä las-
kenut vuodesta 2007 lähtien. Vuonna 2011 ensimmäistä kertaa huostaan otettuja
lapsia oli n. 400, kun määrä kymmenen vuotta aikaisemmin oli n. 700. Ensimmäistä
kertaa tehtyjen kiireellisten sijoitusten määrä taas on lisääntynyt huomattavasti erityi-
sesti vuoden 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain myötä. Vuonna 2001 ensimmäis-
tä kertaa kiireellisesti sijoitettuja lapsia oli n. 500, kun heitä vuonna 2011 oli jo lähes
2800. (Lastensuojelu 2011; Toimiva lastensuojelu 2013, 18-19.)

Kiireellisesti sijoitetuista lapsista heti huostaan otettuja on vuonna 2011 vähemmän
kuin kymmenen vuotta sitten. Lapsen toistuvasti tapahtuvat kiireelliset sijoitukset on

tässä ajassa kuitenkin tullut yleisemmäksi, ja sama lapsi on saatettu sijoittaa kiireellisesti äärimmäisissä tapauksissa jopa seitsemän kertaa. Suurin ikäluokka kiireellisissä sijoituksissa on 12–17 –vuotiaat lapset. (Toimiva lastensuojelu STM 2013, 18.)

3.6 Hoito- ja kasvatussuunnitelma

Lastensuojelulaki (30 §) edellyttää, että lastensuojeluasiakkaana olevalle lapselle tehdään asiakassuunnitelma niiden lasten kohdalla, joiden asiakassuhde ei ole kertaluonteinen vaan tulee jatkumaan. Asiakassuunnitelmassa määritellään lasta koskevat ongelmat ja tuen tarpeet, sekä millä keinoin niihin pyritään vaikuttamaan. Huostaanotettujen lasten kohdalla asiakassuunnitelmaan kirjataan ne asiat, joita tuetaan sijaishuollon avulla sekä sijaishuollolle asetetut tavoitteet. Lain mukaan sijaishuolto- paikka täydentää tarpeen mukaan asiakassuunnitelmaa omalla hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Sijaishuoltopaikan omassa hoito- ja kasvatussuunnitelmassa määritellään yksityiskohtaisesti ne keinot, joiden avulla pyritään asiakassuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Suunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen, vanhempien sekä työntekijöiden kanssa, ja se tulee päivittää vähintään vuoden välein, tai tarpeen vaatiessa useammin. (THL Lastensuojelun käsikirja 2007.)

4 JÄLKIHUOLTO

Kun lapsen tai nuoren sijaishuolto päättyy, on sosiaalitoimen järjestettävä lastensuojelulain perusteella hänelle jälkihuolto. Jälkihuollon järjestämisvastuu on myös avo-
huollon sijoituksena tehdyn sijoituksen päättymisen jälkeen, mikäli lapsen sijoitus yksinään on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta. Kunnalla on velvollisuus järjestää jälkihuoltoa viisi vuotta siitä, kun lapsen lastensuojeluasiakkuus on päättynyt samalla, kun ulkopuolinen sijoitus on päättynyt. Kunnan velvollisuus järjestää jälkihuoltoa päättyy kuitenkin viimeistään siinä vaiheessa, kun nuori täyttää 21 vuotta. (Taskinen 2012,150-151.)

Jälkihuoltoa voidaan myös järjestää nuorelle, vaikka häntä ei olisi sijoitettu kodin ulkopuolelle tai sijoituksen kesto olisi lyhyempi kuin puoli vuotta. Näin nuoren itsenäistymistä voidaan tukea vaikka jälkihuoltovelvollisuutta ei olekaan. (Sosiaaliportti.)
Vaikka jälkihuollon järjestäminen on kunnalle velvollisuus, nuorelle se on kuitenkin vapaaehtoista. On hyvä muistaa ettei jälkihuolto-velvoite koske ainoastaan nuorta, vaan laki velvoittaa antamaan tukea myös nuoren vanhemmille, huoltajille ja hoitajille. (Laaksonen 2004,12.)

Jälkihuoltoa voidaan usein ajatella kuuluvaksi vain täysi-ikää lähestyvää nuorta koskevaksi asiaksi. Lastensuojelulaki määrää selvästi, että sijaishuollon päättymisen jälkeen jälkihuolto on aina järjestettävä riippumatta siitä onko sijaishuolto päättynyt täysi-ikäisyyteen vai huostaanoton purkamiseen esimerkiksi viisivuotiaana. (Laaksonen 2004,12.) Jos sijaishuolto on toteutettu kiireellisen sijoituksen tai hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla, ei kunnalla ole jälkihuoltovelvollisuutta, vaikka näissä tapauksissa sijaishuolto voi kestää useamman kuukauden (Saastamoinen 2010, 62.)

Jälkihuollon tavoitteena on että lapsi kotiutuisi tai että nuori pystyisi elämään itsenäistä elämää ja tulisi omillaan toimeen, jonka tukena olisi omat ystävät ja läheiset sekä

sosiaalinen verkosto. (Taskinen 2012,151.) Jälkihuollossa autetaan ja tuetaan lasta tai nuorta joka on ollut sijaishuollossa. Nuoren lisäksi tuetaan nuoren vanhempia ja huoltajia tai henkilöä joka on hoivannut ja kasvattanut häntä. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Jälkihuolto jaetaan neljään osa-alueeseen: suunnittelu, nuoren tukeminen, lähiverkoston tukeminen ja arviointi, jotka etenevät rinta rinnan jatkuvassa dialogissa toistensa kanssa. (Laaksonen 2004,15.)

Jälkihuollon suunnittelu aloitetaan ennen kuin sijoitus päättyy ja siitä laaditaan asiakassuunnitelma lapselle tai nuorelle. Aikuisen tehtävänä on olla läsnä ja auttaa nuorta hahmottamaan omia mahdollisuuksiaan, nuorelle itselleen jää sitten ratkaisujen tekeminen. Lähtökohtana ovat nuoren omat tarpeet sekä toiveet, jotka huomioidaan asiakassuunnitelmaa tehdessä jotta työskentelystä saataisiin rakennettua juuri tämän nuoren toimintaa tukeva. Jälkihuollon asiakassuunnitelma sisältää sen tarkoituksen ja tavoitteet. Mikäli nuori tai hänen vanhemmat tai muut hoidosta vastaavat henkilöt tarvitsevat erityistä tukea ja apua, kirjataan avun järjestäminen ylös suunnitelmaan. (Taskinen 2012, 151-152.)

Jälkihuollon perusajatuksia on järjestää nuoren asuminen, sekä riittävä toimeentulo, mikäli nuori on siinä kunnossa, että se on kuntoutumisen kannalta mahdollista. Nuori voi tarvita taloudellista tukea asumisessa ja opiskelussa. Tämän lisäksi hän voi kaivata ohjausta siihen miten rahaa käytetään järkevästi ja suunnitelmallisesti. Nuorella on mahdollisuus saada turvallisen aikuisen tukea säännöllisesti. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Jälkihuolto lähtee nuoren omista toiveista ja tarpeista joita voidaan miettiä yhdessä. Nuori voi tarvita apua asunnon hankintaan, tai apua löytääkseen omat voimavaransa. Häntä voidaan tukea koulunkäynnissä, opiskelupaikan hakemisessa, työllistymisessä tai työharjoittelupaikan etsimisessä. Jälkihuoltoa voi olla harrastuksissa tukeminen tai siihen voi kuulua vertaistukiryhmissä käyminen. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Nuorella on keskeinen asema toimijana ja asetettaessa tavoitteita jälkihuollon suunnitelmaan. Lapsen ja nuoren yksilölliset tarpeet ja jokaisen oma elämäntilanne muokkaa toteutettavaa jälkihuoltoa. Jokaisen nuoren kohdalla mietitään yksilöllisesti millä tukitoimilla voidaan parhaiten tukea nuoren arkea. Jälkihuoltoon siirryttäessä nuori voi kohdata monia muutoksia. Hänen asuinpaikka vaihtuu ja henkilöt joiden kanssa nuori on työskennellyt vaihtuvat. Nuori saa enemmän vastuuta omasta elämästään. (Laaksonen 2004, 15,18-19.)

Tärkein kysymys jälkihuollossa on mitä nuori tarvitsee? Työntekijän haastavana tehtävänä on selvittää nuoren tarpeita ja tavoitteita haastattelemalla ja kuuntelemalla. Jälkihuollon toteutumisesta vastuu on sosiaalityöntekijällä. (Laaksonen 2004, 20-21.)

Kun siirtymävaihe sijaishuollosta jälkihuoltoon lähestyy, on nuorelle kerrottava, mitä muutoksia on tulossa, jotta hän voi pysyä luottavaisena tulevaisuuden suhteen. Nuorelle on kerrottava, mitä oikeuksia hänellä on jälkihuollon asiakkaana. Kun sijaishuollon aikana on kirjattu tapahtumia nuoren kansioon, hänellä on oma elämän historia tallessa myös siirtyessä uuteen vaiheeseen. Jotta kasvaisi itsenäiseen elämään, sen opettelu vie paljon aikaa ja siihen tarvitaan suunnitelmallista ohjausta. Merkittävä osa itsenäiseksi kasvamisessa tapahtuu jo sijaishuollossa. (Laaksonen 2004, 24-25.)

Jälkihuollon yksi merkittävä osa on asumisen järjestäminen nuorelle. Kunnan velvollisuus on järjestää jälkihuollon ajaksi asunto nuorelle. Osa jälkihuollon nuorista haluaa muuttaa takaisin vanhempien luo ja oma asunto on ajankohtainen vasta myöhemmin. Pelkkä asunnon tarjoaminen nuorelle ei riitä, vaan hänelle on tarjottava tukea asumiseen. Nuorelle voidaan tarjota tukiasuntoa, joka sijaitsee lastensuojelulaitoksen läheisyydessä. (Laaksonen 2004, 31-33.)

Jälkihuollon tavoitteena on helpottaa nuoren kotiin palaamista tai itsenäistymistä. Kunnan velvollisuutena on antaa tukea jälkihuollossa olevalle nuorelle. Se voi järjestää avohuollon tukitoimia tai taloudellista tukea. Nuoren jälkihuolto järjestetään yksilöllisten tarpeiden mukaan riittävässä laajuudessa. Nuorelle laaditaan jälkihuoltosuunni-

telma, jossa arvioidaan jälkihuollon tarvetta. Suunnitelmaan kirjataan palvelut ja tukitoimet jotka ovat käytettävissä sekä erityisen tuen ja avun tarve. (Saastamoinen 2010, 62.)

Jälkihuoltoa voidaan toteuttaa myös sijoittamalla nuori. Tämä eroaa lapsen sijaishuollosta mm. siten että lastensuojelulain 11 luvun mukaisia rajoitustoimenpiteitä ei voida soveltaa eikä lapsen ja läheisten yhteydenpitoa rajoittaa. (Saastamoinen 2010, 63.) Myös sijoituksen jatkaminen on yksi vaihtoehto. Tällä voidaan turvata nuoren koulunkäynti esimerkiksi ammattikoulussa loppuun. (Laaksonen 2004, 31.)

Kun nuori sijoitetaan avohuollon tukitoimena, jälkihuoltona tai huostaan otettuna kodin ulkopuolelle, on kuukausittain varattava tietty määrä rahaa hänen itsenäistymistään varten. Määrän on oltava vähintään 40 % sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloista, korvauksista tai saamisista. Lapsilisää ei kuitenkaan huomioida määrää laskettaessa. Jos nuorella ei ole edellä tarkoitettuja tuloja, on sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tuettava sijoituksen päättyessä nuorta joka on itsenäistymässä asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarvittavilla itsenäistymisvaroilla. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää ajankohta milloin itsenäistymisvarat maksetaan. Lähtökohtana on, että kun jälkihuolto päättyy, itsenäistymisvarat annetaan nuorelle tai itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään nuoren täyttäessä 21 vuotta. Itsenäistymisvarojen käytön suunnittelussa nuorta pitää ohjata ja tukea. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Toimivan lastensuojelun selvitysryhmän loppuraportissa on muutamia toimenpideehdotuksia lastensuojelulle. Mm. jälkihuollon ikäraja nostettaisiin nykyisen 21 sijasta 25:een. Lisäksi nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän pitää tiedottaa riittävästi nuorelle ja hänen huoltajilleen jälkihuollon palveluista ja nuoren oikeudesta niihin.

Myös kunnan veloitetta jälkihuollon järjestämiseen tarkennetaan, että se vastaisi nuorten tarpeita. Jos nuoren etu on että sijoitusta jatketaan täysi-ikäisyyden jälkeen ja hän itse suostuu siihen, on kunnan varattava siihen resurssit. (Toimiva lastensuojelu 2013.)

5 AVOHUOLLON TUKITOIMIA

Lastensuojelulaissa (34 §) säädetään, että avohuollon tukitoimiin täytyy ryhtyä välittömästi jos 1) kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Avohuollon tukitoimilla pyritään edistämään ja tukemaan lapsen suotuisaa kehitystä ja tukea vanhempia, sekä huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia aikuisia kasvatustehtävässä ja vahvistaa heidän kasvatuskyykyään.

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden (Lastensuojelun käsikirja THL, 2007). Avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia, joten niiden järjestämiseksi tarvitaan vanhempien sekä yli 12-vuotiaan lapsen suostumus. (Taskinen 2012, 69.)

Lastensuojelun pääperiaate on vanhempien sekä huoltajien tukeminen lapsen kasvatustehtävässä. Lapsen etu on huomioitava kun arvioidaan avohuollon tukitoimien riittävyys. Avohuollon tukitoimet merkitään ylös asiakassuunnitelmaan. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

5.1 Sijoitus avohuollon tukitoimena

Avohuollon sijoituksessa ensisijainen vaihtoehto on, että lapsi sijoitetaan yhdessä vanhemman tai huoltajan kanssa. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena myös yksin laitoshuoltoon tai perhehoitoon enintään kolmen kuukauden ajaksi, jos sijoitus tapahtuu lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen kasvatuksesta vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Lastensuojelulaki 37 §.) Koska kyseessä on avohuollon sijoitus, huoltajilla säilyy oikeus päättää lapsen asioista sekä lapsen huolto (Lastensuojelun käsikirja THL, 2007). Sijoitukset jotka tehdään

avohuollon tukitoimena perustuvat aina vapaaehtoisuuteen. Avohuollon sijoituksen päättyessä palaa lapsi takaisin huoltajan luokse. (Taskinen 2012, 72-73.)

Sijoituksesta päätettäessä on määriteltävä sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto (Lastensuojelulaki, 37a§ 3mom). Mikäli huostaanoton edellytykset täyttyvät, ei lapsen sijoitusta voi tehdä avohuollon tukitoimena. Avohuollon sijoituksen asiakassuunnitelmassa tarkennetaan, mitkä ovat sijoituksen tavoitteet, kauanko sijoitus kestää ja se milloin arvioidaan onko sijoituksen tavoitteet toteutunut. Avohuollon sijoituspäätös tehdään enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Tämän jälkeen tilanne on arvioitava uudelleen ja mikäli sijoitusta jatketaan, seuraavan kerran arvioidaan tilannetta kolmen kuukauden päästä viimeistään. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Jos avohuollon sijoitus jossa lapsi yksin on sijoitettuna, on kestänyt yhteensä yli puoli vuotta, on hänellä oikeus jälkihuoltoon. Monesti 18-vuoden ikää lähestyvän nuoren avohuollon sijoitus on hyvä ratkaisu. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

5.2 Perhekuntoutus

Lastensuojelulaissa sanotaan, että avohuollon tukitoimena voidaan järjestää myös koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon (36-37 §.) Sijoituksen tarkoitus on tällöin kuntouttaa perhettä. Koko perhettä kuntouttava sijoitus voidaan järjestää esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa sekä myös päihdehuollon hoitolaitoksessa. Perhe voidaan sijoittaa myös perhehoitoon. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Perhekuntoutuksen perustana on että perheellä on oikeus apuun. Perhettä voi tulla vastaan monenlaisia vaikeuksia ja kriisejä, jotka pitkään jatkuessa uhkaavat lasten hyvinvointia. Kuntoutus, jossa on lastensuojelullinen peruste, on intensiivistä, pitkäjänteistä ja tavoitteellista. Siinä tehdään työtä koko perheen kanssa, jotta ongelmat saataisiin ratkaistua ja lasten hyvinvointia lisättyä. (Hurtig 2010, 238.)

Suomessa on ollut melko vähän aikaa käytäntönä sijoittaa koko perhe laitousyksikköön perhekuntoutukseen. Perhekuntoutusta voidaan toteuttaa laitoksessa ympärivuorokautisena ja päivämuotoisena kuntoutuksena. Laitosten yhteydessä voi olla perheasuntoja johon on saatavilla tehostettua tukea. Perhekuntoutus toteutetaan laitosympäristössä se erottaa sen perhetyöstä jota tehdään asiakkaan kotona. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Perhekuntoutusta voidaan esittää perheelle, jos heillä on vaikeuksia tai kriisejä, joko pitkään jatkuneita tai yhtäkkisiä, tai jos he ovat riskitilanteessa. Kuntoutuksessa voidaan paneutua arvioimaan perheen tilannetta, sekä määrittellä lastensuojelullisia palvelutarpeita. Syitä kuntoutukseen tulemiseen voi olla ongelmat lasten hoidossa ja kasvatuksessa, ongelmat vanhemmuudessa tai muuttuneissa elämäntilanteissa, sekä vanhemman mielenterveydelliset - tai päihteiden käytön ongelmat. (Hurtig 2010, 239.)

Lastensuojelullinen kuntoutus voi olla kohdennettua jonkun tietyn ongelman läpikäymiseen, tai se voi olla kotona tapahtuvaa arjesta selviytymisen tukemista. Perhekuntoutus lähtee aina siitä mikä on perheen tuen tarve. Palvelut ja erityisosaaminen tarkennetaan sitten perheiden olosuhteisiin ja tarpeisiin. Perheen tarpeet ja tavoitteet tarkennetaan yhdessä. (Hurtig 2010, 240-241.)

Perhekuntoutusta voidaan käyttää tilanteissa joissa huostaanotto on päättymässä. Sitä voidaan käyttää, jos perheessä on riski sijoitukseen kodin ulkopuolelle, mutta perheeltä löytyy motivaatiota perhekuntoutukseen ja sitä olisi mahdollista heille tarjota. Perhekuntoutus on kuntouttavaa toimintaa jota toteutetaan suunnitelmallisesti sekä tavoitteellisesti. Perhekuntoutuksessa voidaan harjoitella mm. rajojen asettamista ja lapsesta huolehtimista sekä ristiriitojen käsittelyä rakentavassa hengessä. Ympäristö on turvallinen ympäristö ja tukea saatavilla henkilökunnalta. Perhekuntoutuksen päämääränä on, että lapsi voi asua kotona turvallisesti ja että se on lapsen edun mukaista. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.) Perhekuntoutusta voidaan kokeilla myös ns. viimeisenä vaihtoehtona avohuollon tukitoimista ennen huostaanottoa tai valmis-

teluna huostaanottoon, jotta sijoitusprosessi ja vanhempien tukeminen onnistuisi (Hurtig 2010, 240).

Lastensuojelullisissa kuntoutuksissa perustana ja toimintaperiaatteena on perhekeskeisyys. On tärkeää auttaa koko perhettä, sillä perheen merkitys on valtava lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Kuntoutuksessa ei keskitytä yksittäiseen tekijään vaan isoihin muutoksiin, jotka vaikuttavat koko perheen elämänlaatuun ja arkeen. (Hurtig 2010, 240.)

Lastensuojelulakiin lisättiin perheen jälleen yhdistämisvelvoite. Sosiaalityöntekijällä on velvollisuus tarkistaa onko huostassapidon edellytykset voimassa. Perhekuntoutuksella yhdessä muiden tukitoimien kanssa voidaan valmistella perheen jälleenyhdistämistä. Tavoitteena on huostaanoton päättäminen ja se että lapsi palaisi kotiin turvallisesti ja lapsen edun mukaisesti. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Lastensuojelulaitoksissa voi olla perheosasto johon voidaan sijoittaa koko perhe ja heille voidaan tarjota erilaisia palveluita kuten vanhemmuuden arviointi, perhekuntoutus ja kriisipäivystys. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.) Perhekuntoutus voidaan järjestää pitkäkestoisena ja yhtenäisenä laitospäristöön sijoittuvana jaksona tai toimintana jossa kotikäynnit ja lyhyet intensiivijaksot vuorottelevat. Jokaisen perheen kohdalla toteutusmuoto arvioidaan yksilöllisesti. (Hurtig 2010, 241-242.)

Hurtigin (2010) tekemässä haastattelussa tuli esille, että perhekuntoutus tuki sellaisia perheitä eniten, joilla oli selventymässä käsitys heidän ongelmistaan. Perhekuntoutuksella voidaan panostaa tukemaan ja vahvistamaan jo alulle päässyttä kehitystä. (Hurtig 2010, 243.)

5.3 Perhetyö

Perhetyö on lastensuojelulaissa nimetty avohuollon tukitoimi perheen parhaaksi (Järvinen ym. 2012, 81). Yksilöllistä työstä tekee se, että työtä tehdään perheen tarpeiden mukaisesti ja toiseksi tapaamiset järjestetään perheen tarpeita vastaaviksi mahdollisuuksien mukaan, jolloin tapaamisia voi olla myös iltaisin. Jokaisella perheellä on omat toiminta- sekä elämäntavat joita kunnioitetaan siinä määrin kun se on mahdollista, eikä tuota haittaa millekään osapuolelle. Jokainen perheenjäsen on yksilö. (Järvinen ym. 2012, 25).

Kun perhetyö aloitetaan, laaditaan perhetyön suunnitelma. Mukana suunnitelman teossa ovat perheen ja perhetyön työntekijän lisäksi perheen kanssa toimivat muut tahot. Suunnitelmalla pyritään auttamaan perhettä ja työntekijöitä jäsentämään perheen tilannetta. Suunnitelma ohjaa myös perhetyöntekijän työtä ja selventää toimijoiden vastuita ja tehtäviä. Suunnitelmassa otetaan huomioon perhe kokonaisuutena sekä jokainen perheenjäsen erikseen. Suunnitelmaan kirjataan perhetyön tavoitteet perheen asettamien tavoitteiden mukaisesti, sekä toiveet joita lähettävällä taholla on, vaikka ne olisi erilaiset kuin perheen oma näkemys. (Järvinen ym. 2012, 158-159.)

Perhetyöntekijän tapaamiset perheen kanssa tapahtuvat suunnitellusti, etukäteen sovittuna ajankohtana, tavoitteellisina kotikäynteinä ja perhetapaamisina. Alkuvaiheessa on tärkeää luottamuksellisen suhteen syntyminen perheen ja perhetyöntekijän välille. (Järvinen ym. 2012, 107.)

Perheen voimavaroja ja tuen tarpeita voidaan kartoittaa erilaisilla arviointimenetelmillä. Perusmenetelmiä ovat haastattelu ja havainnointi. Koko perheen hyvinvoinnin arvioimiseksi on olemassa itsearviointilomakkeita, jotka ovat perhetyötä tekevien käytössä, esimerkiksi perhetyön huolimittari. (Vilen ym. 2010, 49.)

Dokumentointi turvaa työntekijän sekä asiakkaan asemaa tilanteissa joissa asioista ollaan erimieltä. Perhetyöntekijä kirjaa asiakastapaamiset ja siihen liittyvät yhteyden-

otot yhteistyötahoihin. Oleellista on, että kirjatuksi tulevat seuraavat asiat: ketkä toimivat, milloin ja missä toimivat, mitä tapahtui ja mitä silloin sovittiin jatkosta. (Järvinen ym. 2012, 159.)

Järvisen kirjassa kuvaillaan lastensuojelun perhetyötä tiiviiksi tueksi ja ohjaukseksi arjen sekä vuorovaikutuksen ongelmatilanteissa. Se on myös muutostyötä, jolla voidaan vaikuttaa asioihin. (Järvinen ym. 2012, 82.)

Työskentelyyn perheen kanssa on kehitetty monenlaisia työmuotoja sekä toimintatapoja. Perhetyötä voidaan tehdä mm. kotikäynteinä, keskustellen perheenjäsenen kanssa, perhetapaamisina sekä perhekuntoutuksena ja ryhmätoimintana. Yhteisenä piirteenä näille toteutusmuodoille on, että työ on suunnitelmallista ja tavoitteellista perheen tarpeiden mukaista. (Järvinen 2012, 15.)

Avohuollon tukitoimena tehtävän perhetyön päämääränä voi olla selvittää kriisitilanteita, ehkäistä uusia ongelmia tai korjata tilannetta. Nykyään perhetyön palvelua tarjoavat myös yksityiset lastensuojelualan yritykset. Perhetyön sisällöstä ja laadusta vastaa ostopalvelun tuottaja kunnan kanssa solmitun sopimuksen mukaisesti. Palvelun tuottajalla ei ole vaikutusta perhetyöhön, sitä tehdään edelleen lastensuojelupäätösten ja asiakassuunnitelmien mukaan. Ohjaavaa ja korjaavaa perhetyötä voidaan toteuttaa myös osana lastensuojelulaitoksen toimintaa. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

Perhetyössä voidaan paneutua mm. tukemaan vanhemmuutta, arjen hallintaa, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen tai vuorovaikutustaitojen tukemiseen. Korjaava perhetyö merkitsee suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä, jossa kartoitetaan perheen tilannetta ja tuetaan perhettä muutoksiin, jotka on yhdessä sovittu. Perustehtävä on lapsiperheiden tukeminen ja kuntouttaminen haastavissa elämäntilanteissa. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

6 LASTENSUOJELUPALVELUIDEN HANKINTA JA TUOTTAMINEN

Kunnalla on lain mukaan velvollisuus järjestää kunnan asukkaille sosiaali- ja terveyspalvelut siinä määrin, kun on tarpeen. Laki ei siis tarkemmin määrittele järjestämistapaa, laajuutta eikä palveluiden sisältöä. (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.) Kunnalla on useita erilaisia vaihtoehtoja toteuttaa lain määräämä velvoite sosiaali- ja terveyspalveluiden suhteen. Kunta voi tuottaa palvelut itse tai toisen kunnan kanssa yhdessä. Kunta voi myös ostaa palvelut toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai yksityisiltä yrityksiltä tai järjestöiltä. Kunnalla on myös mahdollisuus myöntää asiakkaalleen palveluseteli palvelun hankkimista varten. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 733/1992.)

Yk:n yleissopimus lasten oikeuksista sisältää 3. artiklan, jossa lastensuojelupalveluiden osalta on tehty seuraavanlainen määrittely:

Sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta ja henkilökunnan riittävää valvontaa. (SopS 59-60/1991.)

Lastensuojelupalveluiden sisältö on määritelty tarkemmin lastensuojelulaissa, joka ohjaa sekä lastensuojelupalveluiden hankintaa että tuottamista niin, että lapsen etu toteutuu. Kunnan tehtävä on huolehtia siitä, että lastensuojelupalvelut vastaavat niin sisällöltään kuin laadultaan niitä tarpeita, joita kunnassa esiintyy. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

6.1 Lastensuojelupalveluiden hankintamenettely

Julkisissa hankinnoissa noudatetaan hankintalakia (348/2007). Hankintalaki määrittelee raamit hankintamenettelylle, jonka tarkoituksena on tuottaa tehokkaasti ja avoi-

mesti hinta-laatusuhteeltaan parhaat palvelut. Hankintalaki määrittelee tarkasti toimitatavat ja – menettelyt julkisten hankintojen osalta, mutta ostaja itse määrittelee hankkimansa palvelun sisältövaatimukset laadun, laadunarvioinnin ja kehittämisen osalta. Palvelun hankinta vaatii ostajalta laajaa osaamista ja näkemystä, jotta ostettava palvelu vastaa ostajan tarpeita. Ostettavan sosiaali- ja terveystalouden arvon ylittäessä 50.000 euroa, on hankinnasta tehtävä julkinen hankintailmoitus sähköiseen markkinapaikkaan, HILMA:aan. (Sosiaali- ja terveystalouden hankinta ostopalveluna 2007, 23-25, 35.)

Hankintalaki mahdollistaa lastensuojelupalveluiden hankkimisen usealla eri tavalla. Kunnalla on mahdollisuus hankkia palvelut avoimella tai rajoitetulla tarjousmenettelyllä, neuvottelumenettelyllä, suoraankintana, puitejärjestelyllä tai perhehoitolain toimiesopimuksella. Erityisesti kiireellisissä, yksittäisissä tapauksissa kunta ostaa yleensä tarvitsemansa palvelun maksusitoumuksella palveluntuottajalta. (Rousu & Holma 2003, 35–36; Sosiaali- ja terveystalouden hankinta ostopalveluna 2007, 27-29; Lastensuojelupalvelujen hankkimisen ja tuottamisen näköaloja 2008, 8-10.)

Hankintalain mukainen kilpailutusprosessi nähdään hankalana ja monimutkaisena, niin palveluiden hankkijan kuin tuottajankin näkökulmasta. Palveluntuottajat kokevat kilpailutusprosessin hankaloittavan erityisesti henkilökunnan pysyvyyttä ja sitoutumista, koska kilpailutus tuo epävarmuutta toiminnan jatkumisesta. (Lastensuojelupalvelujen hankkimisen ja tuottamisen näköaloja 2008, 5.)

Rousu & Holma (2003, 23, 27) ovat julkaisussaan painottaneet kuntien vastuuta laatia pitkäjänteisiä hankintastrategioita erityisesti sijaishuoltopalveluiden hankkimisessa. Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen edun mukaista ei ole kodin vaihtuminen kilpailutussopimuksen vuoksi jopa kolmen vuoden välein, vaan pitkäjänteisen, laadukkaan ja lapsen edun mukaisen työn takaamiseksi sopimusten tulisi olla 10–15 vuoden pituisia. Lastensuojelupalveluiden tarjoajia löytyy maantieteellisesti hyvin laajalta alueelta. Lapsen edun mukaista on pääsääntöisesti saada lastensuojelupalvelut läheltä omaa kotipaikkakuntaa, jotta yhteys lähiverkostoon säilyy. Harvaan asutuilla alueilla tulisi

kunnan laatia pitkäkestoisia hankintasopimuksia, jotta alueen lastensuojelupalveluita tarvitsevien lasten palvelut säilyisivät lähipaikkakunnalla. Erityisen vaativaa hoitoa tarvitsevan lapsen palvelut ovat yleensä kuitenkin tarkoituksenmukaista järjestää keskitetysti, koska sen laadukas järjestäminen vaatii laajemman väestöpohjan.

Hankittaessa lastensuojelupalveluita tulee aina arvioida tilannetta yksilöllisesti lapsen edun mukaisesti, huomioiden lastensuojelulain asettamat velvoitteet. Kunnan hankintatyö ja kilpailuttaminen tulee olla suunnitelmallista, jotta voidaan varmistaa lapselle turvalliset ja kiinteät ihmissuhteet. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007. Sijaishuollon hankinta.)

Kilpailutusprosessin tarkoitus on valita palveluntuottajien keskuudesta sopivat sopimuskumppanit uusia sopimuksia varten, joten sopimuskauden päätyminen ei tarkoita sitä, että jo aiemmin sijoitettujen lasten osalta sijaishuolto paikka muuttuisi. Lapsi, jonka kohdalla ei löydy tarpeen mukaista sijaishuolto paikkaa sopimuskumppaneiden joukosta, etsitään hänen tarvitsema sijoituspaikka lastensuojelulain mukaisesti muualta. (Lastensuojelun käsikirja THL 2007.)

6.2 Laatu hankintakriteerinä

Lastensuojelupalveluille on määritelty peruskriteerit laadun suhteen. Laatu tulee hyvässä lastensuojelutyössä arvioida rakenteiden, prosessien sekä tulosten osalta niin asiakkaan, työntekijän kuin palveluntuottajan näkökulmasta. Lastensuojelupalveluiden peruskriteerit tulee täyttää niin palveluiden sisällön, tilojen, henkilökunnan määrän sekä koulutusvaatimusten suhteen, ennen kuin lastensuojelupalveluita voidaan tuottajalta hankkia. (LapsiARVI-kriteerit – perusvaatimukset lastensuojelupalveluiden laadulle 2009, 9, 21-22.)

Sijaishuollosta on luotu erilliset laatukriteerit, jossa prosessia arvioidaan lapsen näkökulmasta käsin. Siinä laadukas sijaishuolto on kuvailtu lapsen kolmivaiheisena polku-

na. Prosessin alkuvaiheessa varmistetaan, että sijoituspaikka on yksilöllisesti arvioitu lapselle parhaaksi sijoituspaikaksi. Lasta mennään sijaishuoltopaikasta käsin vastaan polun puoliväliin, sieltä käsin kuljetaan mukana sijaishuoltopaikkaan, jossa huolehditaan lapsen hoidosta ja kasvattamisesta. Viimeisenä polun vaiheena on jälkihuolto, jonka avulla lapsi saatellaan kohti omaa elämää. Jokaisessa polun vaiheessa prosesseja arvioidaan, jotta toimintaa voidaan kehittää ja palvelu on lapsen edun mukaista. Lapsen sekä läheisten osallisuutta korostetaan koko prosessin ajan. Prosessin lisäksi tarkastellaan myös palveluntuottajan laatua. Sitä tarkastellaan tilojen, henkilökunnan, johtamisen, arvojen, tulosten ja toiminnan arvioinnin osalta. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 8-11.)

Lasten sijaishuollolle on luotu myös Eurooppa-tasoiset standardit, johon Suomikin on sitoutunut. Standardissa on asetettu arviointikriteerit kolmivaiheeseen sijoitusprosessiin koskien päätöksentekoa ja itse sijoitusprosessia, lapsen hoitoa sekä viimeisenä vaiheena sijoituksen päättämistä. Lähtökohtana näissä arviointikriteereissä on lapsen etu, lapsen ja perheen osallisuus, tarkoituksenmukainen sijoituspaikka, palveluprosessin läpinäkyvyys sekä lapsen saattaminen läpi prosessin. (Quality4Children Standards 2007.)

6.3 Yksityisiltä palveluntuottajilta hankitut lastensuojelupalvelut

Kunta voi täydentää omaa palveluvalikoimaa lastensuojelussa hankkimalla palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta. Sijaishuoltopalvelut ostetaan lähes poikkeuksetta yksityiseltä palveluntuottajalta. Laitossijoituspaikat hankitaan pääsääntöisesti yksityisiltä palveluntuottajilta, v. 2011 kunnat hankkivat 79 % laitossijoituspaikoista yksityiseltä sektorilta. Jälkihuoltopalveluista 85 % ostettiin yksityisiltä palveluntuottajilta, useimpien jälkihuoltopalvelu oli laitoksen tarjoamaa. Perhetyötä ostettiin 67 %:ssa kunnista. Ostettu perhetyö oli pitkäkestoista ja tiivistä perhetyötä, tukihenkilötoimintaa, lasten valvottuja tapaamisia, sijoitetun lapsen kotiutustilanteen perhetyötä sijoituspaikan kautta sekä perhetyötä iltaisin ja viikonloppuisin. Joka viidennessä kunnassa ostettiin

myös lastensuojelutarpeen selvittämisvaiheen työtä yksityiseltä sektorilta parityönä epäpätevän sosiaalityöntekijän kanssa sekä vanhemmuuden arviointia. Lastensuojeluprosessin muissa vaiheissa ostettiin palvelut yksityiseltä sektorilta 43 %:ssa kunnista. (Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset 2013, 60-62.)

Lastensuojelun kuntakyselyn mukaan (2013, 63) kunnissa ostetaan yksityiseltä sektorilta yhä enemmän avohuollon palveluita, kuten esimerkiksi perhetyötä ja perhekuntoutusta sekä tukihenkilötoimintaa täydentämään tai korvaamaan perinteistä perhetyötä. Kunnissa pyritään välttämään kalliita laitossijoituksia täydentämällä avopuolella tarvittavia tukitoimia yksityisten palveluntuottajien palveluilla. Yksityiset palveluntuottajat tarjoavat yhä enemmän sijaishuollon palveluiden rinnalla myös avohuollon palveluita.

6.4 Valvonta lastensuojeluyksiköissä

Lasten ympärivuorokautisia sijaishuoltopalveluita tuottaville yksiköille on luotu yhteinäiset, valtakunnalliset valvontakriteerit. Kriteerit koskevat sekä kunnallisia että yksityisiä palveluntuottajia. Valvontaohjelma sisältää toimintaohjeet koko lastensuojeluprosessin aikana aina sijaishuollon alkuvaiheesta jälkihuoltoon saakka. Ohje palvelee sekä lasta ja perhettä että palveluntuottajaa ja hankkijaa. Valvontaohjelmasta voi tarkistaa omien oikeuksien toteutumista lapsen ja perheen näkökulmasta ja toisaalta palveluntuottaja voi tarkistaa omat velvollisuudet. Lastensuojelulain mukaan lapsen sijaishuollon tulee turvata lapselle hyvä huolto, kasvatus ja hoito. Valvontaohjelmalla pyritään turvaamaan lapsen oikeus tasapuoliseen, turvalliseen ja asianmukaiseen sijaishuoltoon.

Valvontaohjelmaan on kirjattu vähimmäisvaatimukset fyysiselle sijaishuoltopaikalle, koskien esimerkiksi tilojen sijaintia, huoneiden vähimmäiskokoa, hoidettavien lasten enimmäismäärä yksikköä kohden, kameravalvontaa ja yksikön turvallisuutta. Henkilöstölle on asetettu kelpoisuuslain mukaiset vaatimukset sekä määritelmät henkilös-

tön vähimmäismäärästä hoidettavaa lasta kohti. Lapsen oikeuksien turvaamiseksi on määritelty tarkasti vaatimukset koskien lapsen huoltoa, asiakassuunnitelmaa, rajoitus-toimenpiteitä, dokumentointia, osallisuutta, palveluita ja yhteistyötahoja. Valvontaohjelma painottaa omavalvonnan tärkeyttä toimintayksiköissä. Sijoituskunta ja aluehallintovirasto valvovat yksityisen toimintayksikön toimintaa. (Valvira Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatusta 2012.)

6.5 Palvelun tuotteistaminen

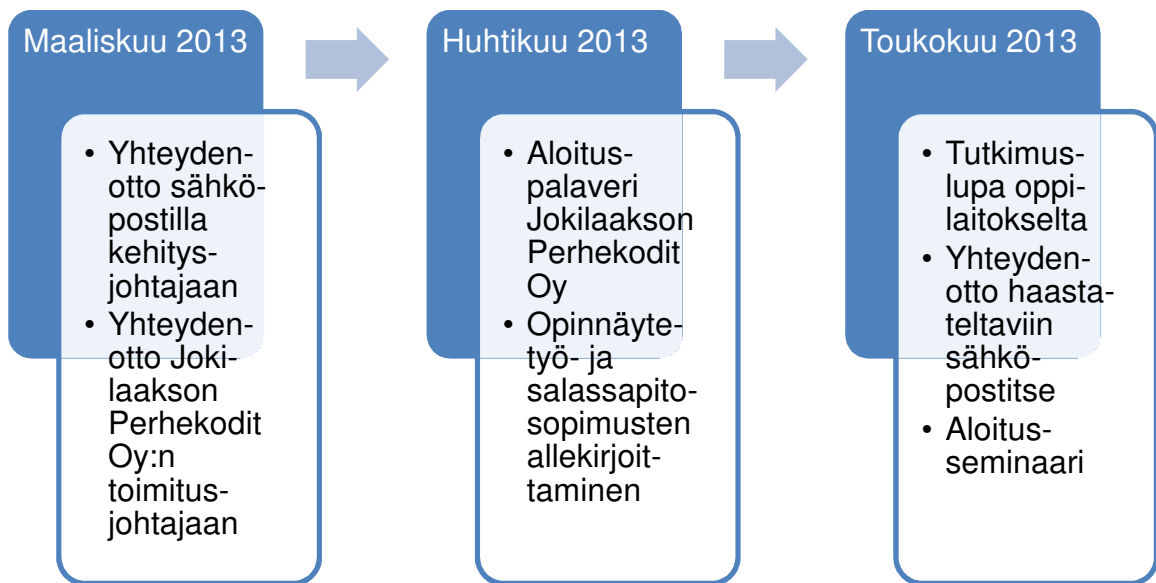
Voidakseen kuvata tuottamaansa palvelua täytyy ensin selkeyttää tuotetun palvelun perustehtävää sekä tavoitteita. Selkeyttäminen voidaan tehdä arvioimalla omaa toimintaa palvelunkäyttäjän näkökulmasta. Arvioinnissa tulee määritellä oman palvelun tarkoitus: mitä tehtävää varten palvelu on olemassa, ja ketä tai keitä se palvelee. Tuotteistuksessa täytyy myös arvioida palvelunkäyttäjien tarpeet, miten niihin voidaan vastata omalla palvelulla? Palvelujen tuottamiseen varatut asiantuntijat tulee myös tuoda esiin. Palveluvalikoiman kuvausta varten tulee palvelut ryhmitellä jonkin yhteisen nimittäjän mukaan, joka voi olla esimerkiksi tuotetun palvelun laajuus, hinta, toteutustapa tai sisältö. (Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen 2003, 60-64.)

7 PROJEKTIN SUUNNITTELU

Ajatus opinnäytetyöstämme lähti liikkeelle lehdessä olleesta artikkelista, jossa kerrottiin Jokilaakson Perhekodit Oy:n toiminnan laajentumisesta kotipaikkakunnallemme Nivalaan. Samaan aikaan yritys haki uusia työntekijöitä palvelukseensa, joten yritys herätti mielenkiintomme myös ammatillisesta näkökulmasta. Maaliskuun lopussa 2013 olimme yhteydessä Jokilaakson Perhekodit Oy:öön sähköpostitse ja puhelimitse. Selvitimme, olisiko yrityksellä tarvetta kehittämislle opinnäytetyön avulla. Toimitusjohtajan kanssa käydyn puhelinkeskustelun jälkeen päätimme ryhtyä yhteistyöhön Jokilaakson Perhekodit Oy:n kanssa.

Ensimmäinen tapaaminen toimitusjohtajan kanssa pidettiin huhtikuun lopussa 2013 Ylivieskan yksikössä. Yrityksellä oli selkeä tarve saada eri yksiköiden tarjoamista palveluista palvelunkuvaukset markkinointikäyttöön. Toiminnan laajentumisen vuoksi oli tarvetta profiloida yksiköiden palveluita. Toimeksiannontona oli luoda lyhyet, tiiviit palvelunkuvaukset eri yksiköistä yhteistyössä yksikönjohtajien kanssa. Tavoitteena oli tuoda esiin niitä asioita, joita yksikönjohtajat halusivat korostaa oman yksikkönsä toiminnasta. Alustavan aikataulun mukaan palvelunkuvausten oli määrä olla valmiina elokuun lopussa 2013.

Päästyämme yhteisymmärrykseen toimeksiannosta, laadimme yhdessä opinnäytetyösopimuksen. Laadimme myös salassapitosopimuksen, koska opinnäytetyön teon yhteydessä voi tulla esiin tietoja, jotka eivät ole julkisia. Tutkimusluvan työllemme saimme toukokuussa 2013, jolloin nimettiin ohjaava opettaja Centria ammattikorkeakoulusta sekä työelämäohjaaja Jokilaakson Perhekodit Oy:ltä. Aloitusseminaari pidettiin toukokuussa 2013.

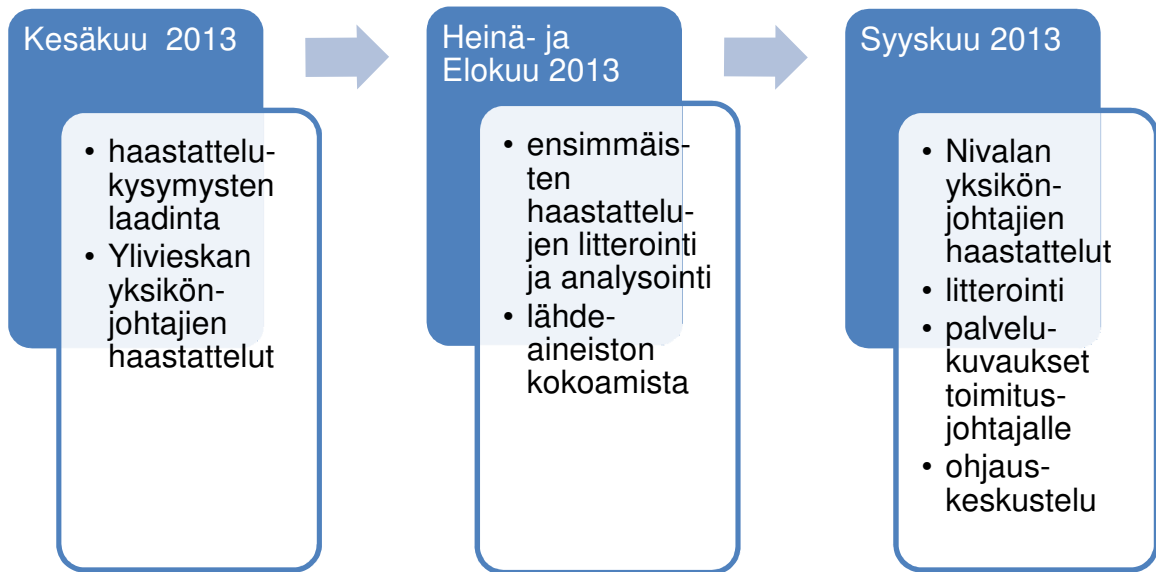

KUVIO 2. Prosessin eteneminen

Tutkimusluvan saatuamme otimme yhteyttä ensimmäisiin haastateltaviin sähköpostin välityksellä. Sovimme haastattelut tehtäväksi ennen yksikönjohtajien kesälomien aloitusta. Laadimme kesäkuun alussa haastattelukysymykset, käyttäen apuna Rousu & Holman (2003) ohjeistusta palvelujen tuotteistamiseen. Ensimmäiset haastattelut suoritimme kesäkuussa Ylivieskassa. Haastattelimme kahta yksikönjohtajaa, joiden alaisuudessa on kolme yksikköä Ylivieskassa: Pinola I, II sekä Kotikallio. Litteroimme ja analysoimme nämä haastattelut kesän aikana.

Lähdeaineistoa aloimme etsiä kesän aikana. Syksyllä koulun alettua vaihtui opinnäytetyön ohjaava opettaja. Palvelukeskus Jokikallion toiminta Nivalassa käynnistyi vasta alkusyksystä 2013. Uuden toiminnan käynnistämisen aiheuttamien kiireiden vuoksi haastattelimme yksikönjohtajat vasta toiminnan päästyä alkuun. Palvelukeskus Jokikallion yksikönjohtajien haastattelut tehtiin ja litteroitiin syyskuun alkupuolella. Syyskuun lopussa lähetimme valmiit palvelukuvaukset Jokilaakson Perhekodit Oy:n toimitusjohtajalle. Kävimme ohjauskeskustelun uuden ohjaavan opettajan kanssa syyskuun viimeinen päivä.

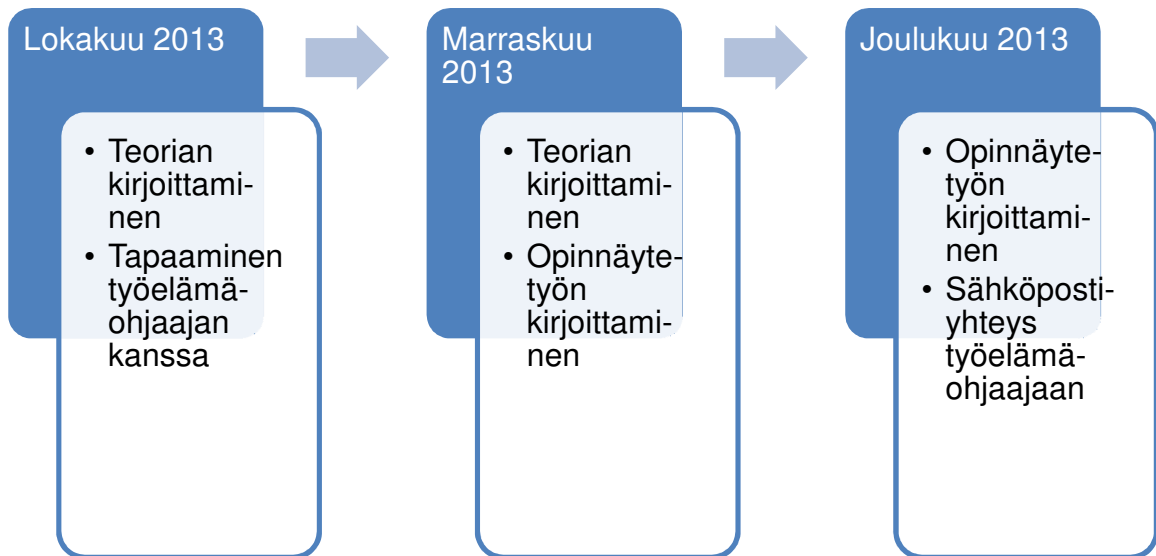

KUVIO 3. Prosessin eteneminen

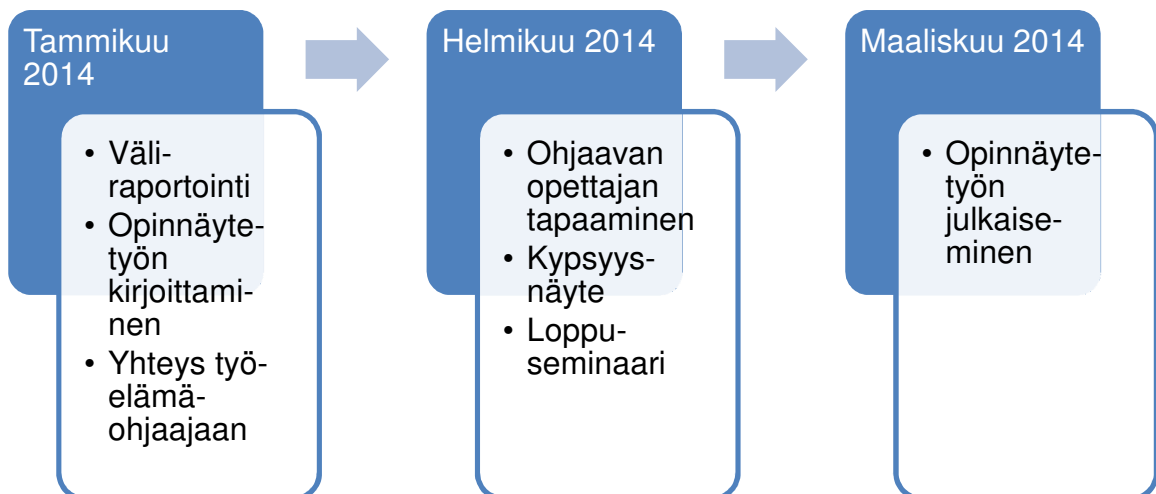
Opettajan kanssa syyskuun lopussa käydyn ohjauskeskustelun jälkeen rajasimme teoreettista viitekehystä niin, että se on kontekstissa tekemiimme palvelujen kuvauksiin. Tämän jälkeen aloimme kirjoittaa työmme varsinaista teoriaosuutta. Lokakuussa tapasimme Jokilaakson Perhekodit Oy:n toimitusjohtajan. Hänellä oli mukanaan yrityksen uusi esite, johon oli sisällytetty työstämäämme aineistoa. Samalla sovimme, että lähetämme opinnäytetyömme luettavaksi työelämäohjaajalle ennen loppuseminaaria.

Teoreettisen tiedon kokoamisessa teimme työnjakoa, jotta pystyimme lokakuun ajan työstämään teoriaa omien aikataulumme mukaisesti. Marraskuussa aloimme yhdessä koota teoriaa sekä kirjoittaa työmme toiminnallista osuutta auki. Tässä vaiheessa työskentelimme tiiviisti yhdessä koulun etäpäivinä joulukuulle saakka. Joulukuussa olimme yhteydessä sähköpostitse työelämäohjaajaan, koska tarvitsimme lisätietoja yrityksen historiasta.

KUVIO 4. Prosessin eteneminen

Vuoden vaihduttua laitoimme työemme ohjaavalle opettajalle väliraportointia varten. Tammikuun puolivälissä kävimme ohjauskeskustelussa. Siellä saimme varmuuden sille, että olimme työskennelleet oikeiden asioiden parissa. Sovimme ohjauskeskustelussa, että ilmoitaudumme helmikuun kypsyysnäytteeseen ja loppuseminaariin. Ohjaavalta opettajalta saadun palautteen innostamana muokkasimme hieman työemme sisältöä sekä jatkoimme arviointi- ja pohdintaosuuden kirjoittamista. Tavoitteenamme oli, että saamme opinnäytetyön valmiiksi maaliskuun alkuun mennessä.

KUVIO 5. Prosessin eteneminen

8 PROJEKTIN TOTEUTUS

Jokilaaksojen Perhekodit Oy oli laajentamassa toimintaansa vuonna 2013, ja heillä oli ajankohtainen tarve yksiköidensä tarjoamien palvelujen kuvauksille. Tavoitteena oli luoda lyhyt ja tiivis kuvaus heidän palveluistaan käytettäväksi yhtiön markkinointimateriaalissa. Palvelunkuvausten sisältöä käytetään yrityksen esitteissä, joiden kohde-ryhmänä on lastensuojelupalvelujen hankinnasta vastaavat tahot. Tilaajan toivomuksesta palvelunkuvausten kokoaminen toteutettiin haastattelemalla yksikönjohtajat. Nuorten näkökulmaa emme lähteneet selvittämään, koska se olisi toimitusjohtajan mukaan vaatinut jokaisen nuoren vanhemmalta erillisen luvan. Tiiviin aikataulun vuoksi pysyimme alkuperäisessä suunnitelmassa, jonka mukaan haastatellaan ainoastaan yksikönjohtajat.

8.1 Haastattelut

Päädyimme toteuttamaan haastattelut käyttämällä puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, koska halusimme selvittää yksikönjohtajien tärkeäksi kokemat asiat omassa toiminnassaan. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina, jotta saisimme jokaisen yksikönjohtajan oman näkökulman esille. Koimme, että on helpompaa suorittaa yksilö- kuin ryhmähaastattelu, koska ryhmähaastattelusta olisi voinut olla vaikea poimia yksikönjohtajien korostamia, heidän yksikölleen, tärkeitä asioita. Haastattelut toteutettiin kesäkuussa ja syyskuussa.

Voidakseen kuvata tuottamaansa palvelua täytyy ensin selkeyttää tuotetun palvelun perustehtävää sekä tavoitteita. Selkeyttäminen voidaan tehdä arvioimalla omaa toimintaa palvelunkäyttäjän näkökulmasta. Arvioinnissa tulee määritellä oman palvelun tarkoitus: mitä tehtävää varten palvelu on olemassa, ja ketä tai keitä se palvelee. Tuotteistuksessa täytyy myös arvioida palvelunkäyttäjien tarpeet, miten niihin voidaan vastata omalla palvelulla? Palvelujen tuottamiseen varatut asiantuntijat tulee myös

tuoda esiin. Palveluvalikoiman kuvausta varten palvelut tulisi ryhmitellä jonkin yhteisen nimittäjän mukaan, joka voi olla esimerkiksi tuotetun palvelun laajuus, hinta, toteutustapa tai sisältö. (Rousu & Holma 2003, 60-64.)

Laadimme haastattelukysymykset mukaillen Rousun & Holman (2003) teoksessa mainittuja tuotteistamista koskevia kysymyksiä. (LIITE 2 Haastattelukysymykset.) Otimme yhteyttä yksikönjohtajiin sähköpostilla ja pyysimme varaamaan haastatteluille aikaa n. tunnin yksikönjohtajaa kohti. Emme lähettäneet haastattelukysymyksiä etukäteen, koska kysymykset olivat lähinnä tueksi ja rungoksi meille ja halusimme, että keskustelu pysyy luontevana ja vapaamuotoisena. Toimitusjohtaja oli etukäteen informoinut yksikönjohtajia tulevista haastatteluista, sekä kertonut pääpiirteittäin haastatteluiden tarkoituksesta.

Haastattelukysymykset olivat sisällöllisesti laajoja, joten muistiinpanojen teko haastattelun kuluessa olisi ollut haastavaa ja aikaa vievää. Tämän vuoksi nauhoitimme haastattelut, jotta sisällön analysointi myöhemmin olisi helpompaa. Halusimme myös varmistaa, ettei mikään asia jäisi huomioimatta. Kerroimme haastatteluiden alussa käyttävämme nauhuria apunamme, ja tämä sopi jokaiselle haastateltavalle. Haastattelut suoritettiin yksiköiden omissa, rauhallisissa tiloissa, joissa ei ollut häiriötekijöitä.

Elokuussa litteroimme ja analysoimme Ylivieskan yksiköissä tekemämme haastattelut. Kokosimme myös opinnäytetyöhömmme liittyvää lähdeaineistoa. Elokuun lopussa olimme sähköpostitse ja puhelimitse yhteydessä Nivalan Palvelukeskus Jokikallion yksikönjohtajiin. Sovimme heidän osaltaan uuden yksikön käynnistämiskiiireiden vuoksi haastatteluajat syyskuulle 2013. Haastattelut suoritettiin Nivalan yksikössä, ja toteuttamistapa oli sama kuin Ylivieskan yksiköissä. Myös nämä haastattelut litteroitiin ja kaikkiaan haastatteluaineistoa meillä oli yhteensä n. 2,5 tuntia.

Analysoimme aluksi kunkin yksikönjohtajan antaman haastattelun erikseen. Poimimme haastatteluista yksikönjohtajien esiin tuomat ydinkohdat, joita he erityisesti halusivat korostaa. Tässä kohtaa havaitsimme, että haastatteluista kävi ilmi useita koko

yrittäviä yhdistäviä tekijöitä. Lähdimme tämän huomion pohjalta kokoamaan palveluiden kuvaukset koko yrityksen tarjoamien palvelujen kautta. Näin saatiin profiloitua sekä yksiköiden palvelut että koko yritystä koskevat palvelut. Tämän jälkeen kokosimme yksiköiden palvelut lyhyeksi ja tiiviiksi palvelukuvaukseksi annetun toimeksiannon mukaan, ja se lähetettiin toimitusjohtajalle sähköpostitse. (LIITE 1)

8.2 Jokilaakson Perhekodit Oy:n palveluiden kuvaukset

Seuraavaksi avaamme Jokilaakson Perhekodit Oy:n palveluiden kuvausten sisältöä tarkemmin käyttäen apuna tehtyjä haastatteluja. Kuvio 6 kuvaa niitä palveluita, joita Jokilaakson Perhekodit Oy tarjoaa tällä hetkellä sekä niitä palveluita, joita ollaan kehittämässä.

KUVIO 6. Jokilaakson Perhekodit Oy:n tarjoamat palvelut

Laitoskuntoutus

Jokilaakson Perhekodit Oy tarjoaa laitoskuntoutusta sekä Ylivieskassa että Nivalassa. Kaikissa yksiköissä on omat yksikönjohtajat. Laitoskuntoutuksen avulla autetaan lapsia ja perheitä siinä tapauksessa, että sijaishuoltoa ei voida tukitoimienkaan avulla järjestää perhehoidossa tai muualla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Arviointi- ja kriisipalvelut

Jokilaakson Perhekodit Oy:n Pinola 1 yksikkö toimii arviointi- ja kriisiyksikkönä sekä vastaanottoyksikkönä. Yksikössä on 7 paikkaa 10–18 –vuotiaille nuorille. Yksikkö on suunniteltu psyykkisesti haastavammille nuorille, joiden yksilöllisten tarpeiden mukaan resursoidaan henkilökunnan määrää lisää. Seuraavassa otteita yksikönjohtajan haastattelusta:

Kun nuori voi todella huonosti, voidaan ottaa siihen henkilö, joka on ihan koko ajan läsnä siinä vieressä.

Meillä moni nuori on harjoitellut perunankuorimista elämänsä ensimmäistä kertaa... puuhastellaan yhdessä, ja nimenomaan yhdessä aikuisen kanssa. Aikuinen ei tee puolesta, mutta tekee mukana, ettei vaan seiso työnjohtajana vieressä ja viisaa että teppä tuo, vaan opetellaan sitä semmosta ns. normaalia.

...meillä on kuitenkin nuoria, jotka on kiertänyt monta paikkaa...nehän kuitenkin on kuin saippuapaloja, jotka lipsahtelee pois ja on tosi haastavia saada kiinni ja se kuori on kehittynyt tosi taitavaksi, että sehän aikuisen kimpoaa saman tien pois...

Henkilökunnalla on myös päihdetyön ja psykiatrisen hoidon erityisosaamista. Koulua on mahdollisuus käydä omassa pienopetusryhmässä. Tavoitteena on, että nuori pääsisi kiinni normaaliin arkeen mahdollisimman pian. Toiminta on kokonaisvaltaista psyykkistä, fyysistä, sosiaalista, toiminnallista ja pedagogista kuntoutusta.

Ylivieskan yksikkö Pinola 2

Lastensuojeluyksikkö Pinola 2 on aloittanut toimintansa helmikuussa 2013. Yksikössä on 7 paikkaa 10–18 –vuotiaille lapsille ja nuorille, sekä asumisvalmennusyksikössä kolme paikkaa tuettuun asumiseen. Talon perusajatuksena on yksilöllinen työskentelymalli, jossa työskennellään aktiivisesti ja säännöllisesti koko perheen kanssa mm. perhepalavereiden muodossa.

...aktiivisesti pyritään siihen, että koko perhe on mukana siinä kuntoutuksessa. Että se on sillä tavalla kokonaisvaltaista työskentelyä koko perheen kanssa.

Että nähtäis säännöllisesti koko perheen kanssa, käytäis läpi niitä ainaki aluksi, sitä minkä takia nuori on tullut ja mikä sen perheen tilanne on.” Mahdollisesti ongelmakohtia ja sitä, mitä me voidaan tehdä.

Just se, miten nuoret huomioidaan ja annetaan heille tukea ja välittämistä. Se ei ole vain rajojen asettelemista ja kontrollointia, vaan nimenomaan puututaan asioihin ja reagoidaan...

Pinolassa on oma pienopetusryhmä, mutta tavoitteena on kuitenkin lapsen tai nuoren sijoittuminen lähialueen kouluun.

Tavoitehan on se, että mentäis tonne maailmalle, että aloitetaan tässä meidän pienopetusryhmässä ja sitten edetään.

..nopeaa reagointia ja onko se normaali arki ja rytmi. Ja rajat ja vuorokausirytmii, ihan perusasioita. Tarjotaan se turvallinen ympäristö ensin ja sitten lähdetään kun nuori on itse siihen valmis, niin lähdetään siihen syvempään työskentelyyn. Mutta ensin tavallaan pysäytetään se nuori.

Jokikallion palvelukeskus Nivala

Jokikallion palvelukeskus on Jokilaakson Perhekodit Oy:n uusin yksikkö. Se on aloittanut toimintansa syyskuussa 2013. Laitoskuntoutusyksikössä on seitsemän paikkaa 10-18 –vuotiaille lapsille ja nuorille. Ohjaajaparina työskentelee yleensä mies ja nainen. Pääsääntöisesti sijoitukset ovat joko pitkäaikaisia huostaanottoja tai avohuollon

sijoituksia. Avohuollon sijoitukset pyritään pitämään aina mahdollisimman lyhyinä. Yksikköön voidaan ottaa nuori myös avohuollon sijoituksena arviointijaksolle.

...selvitellään, katellaan, mikä on tilanne. Sitten myös se, että tarviiko se nuori oikeesti sen sijoituspaikan vai ei. Sitä arvioidaan sitä nuoren tilannetta ja se linkitetään tähän meidän perhetyöhön... eli siinä on sitten sellanen jatkuvuus.

...nuorten kanssa ollaan, ei ainoastaan siinä vaiheessa, kun ne on tosi hankalia, vaan myös siinä vaiheessa, kun ne oikeesti ottavat sen aikuisen siihen niin kuin mukaan... aikuisen täytyy olla läsnä.

Jokikallion toimintamallissa perhe sekä verkostot ovat mukana tiiviisti nuoren kuntoutuksessa. Nuorten perheet ja sukulaiset on toivotettu tervetulleeksi Jokikallioon, ja perheet ovat ottaneet kutsun hyvin vastaan. Vierailujen lomassa voidaan keskustella nuoren tilanteesta ja käydä kuulumisia läpi. Jokikallion nuoret käyvät koulua Nivalassa. Jokikallion palvelukeskus sijaitsee keskustan välittömässä läheisyydessä, joten nuorilla on lyhyt matka kouluun, oli se sitten perus- tai ammattikoulu. Koulun kanssa vaihdetaan kuulumisia säännöllisesti, ja nuoren poissaoloista tiedotetaan välittömästi. Nuorilla on mahdollisuus harrastaa ja tavoitteena on, että jokainen nuori löytäisi oman harrastuksen.

...täällä on avoimet ovet, että voitte tulla kattoon tenavia ja iltakaffille, että tää ei ole mikään suljettu laitos.

Eihän se oo kenenkään tarkoitus neljän seinän sisällä pysyä, vaan totta kai niitä valmistellaan koko ajan siihen, että ne pystyy tuolla normaalielämässä olemaan.

Itsenäistyminen

Nuorten itsenäistymistä voidaan Jokilaakson Perhekodit Oy:ssä tukea portaittain eri paikoissa. Ylivieskan Pinola 2:n yhteydessä on nuorten itsenäistymiseen varattu kolme tukiasumispaikkaa, joka on ensimmäinen porraskohti itsenäisempää elämää. Kotikallio on erillinen itsenäistymisyksikkö, joka sijaitsee Ylivieskan keskustan välittömässä läheisyydessä. Yksikössä on viisi paikkaa n. 16-18 –vuotiaille nuorille ja siellä

on ympärivuorokautinen ohjaus ja valvonta. Nivalan Jokikalliossa on kaksi tukiasuntoa, joita voidaan käyttää nuoren itsenäistymisen tukemiseen. Tukiasuntoon voi tulla asumaan myös täysi-ikäisenä jälkihuollon puitteissa, mikäli nuori ottaa jälkihuollon vastaan.

Itsenäistymisyksiköistä käsin harjoitellaan omien asioiden hoitamista, harrastuksiin menemisiä ja arjen askareista selviytymistä. Itsenäistymisyksikköön siirrytään yksilöllisesti, nuoren valmiuksien mukaan. Itsenäistymisyksiköstä käsin voidaan pikkuhiljaa siirtyä omaan asuntoon. Usein lähdetään harjoittelemaan itsenäistä asumista 2-4 kk ennen kuin täyttää 18 v.

Enempi vastuuta ja enempi vapautta.

...annetaan heille mahdollisuuksia, ja yritetään arvioida ... että nuori voi onnistua siinä, että nuori saa onnistumisen kokemuksia.

...ei aseteta liian suuria haasteita, että sitten pettyy itse ja pettyy vanhemmat kerta toisensa jälkeen.

Perhepalvelut

Jokilaakson Perhekodit Oy tuottaa räätälöityjä palveluita perheiden erilaisiin tarpeisiin. Perhepalvelut tuottavat avohuollon perhetyötä kotiin sekä laitosperhekuntoutusta. Perhepalveluiden toimintaa voi olla esimerkiksi vanhemmuuden arviointia tai huostaanoton purkua. Perhetyötä voidaan tehdä myös parityöskentelynä kunnan perhetyöntekijän kanssa. Laitosperhekuntoutukselle löytyy tilat kahdelle perheelle Palvelukeskus Jokikalliosta sekä yhdelle perheelle Pinolasta. Tilat mahdollistavat myös isojen perheiden vastaanottamisen.

Yleensä on tarkoitus saaha joku osa-alue kuntoon, että lapsi on vaikka huostaanotettu. Ja he tulee sitten perheellä tänne ja yrittää palata sitten täältä kotiin.

...perhearviointia on yleensä silloin kun on joku kriisitilanne tai huostaanoton purku tai huostaanotto on vireillä.

...työparina voidaan tehdä myös, että meiltä on yks ja Kalliolta yks perhe-työntekijä. Joko käydään yhdessä tai eriaikaan. Ja sitten yhdessä mietitään...

Päivystys

Kunnan sosiaalipäivystys toimii ympäri vuorokauden viikon jokaisena päivänä, ja auttaa niissä tilanteissa, joissa lapsen avuntarve on akuutti. (Sosiaaliportti 2012.)

Jokilaakson Perhekodit Oy on ottanut käyttöönsä ympäri vuorokauden käytössä olevan päivystysnumeron, joka palvelee kuntien sosiaalipäivystystä. Puhelimeen vastaa aina esimiestason työntekijä. Sijaishuoltopaikka järjestetään sekä lapsille että perheille. Kiireellisissä tapauksissa paikka järjestetään mahdollisimman pian. Perhekodeilta löytyy tilat isojen perheiden vastaanottamiseen.

Asiantuntijat

Henkilökunta koostuu pääasiassa ammattikorkeakoulun suorittaneista sosionomeista ja yhteisöpedagoogeista sekä nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajista. Henkilökunnalta löytyy myös psykiatrisen hoidon ja päihdetyön erityisosaamista. Pinolan pienopetusryhmästä vastaa erityisopettaja. Yrityksen sisältä löytyy myös perheterapeutin ja työnohjaajan koulutukset saanut henkilö. Lastensuojeluyksikössä on ollut jo pitkään yhteistyötä lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoislääkärin kanssa, joka käy yksiköissä säännöllisesti.

Uudet palvelut

Haastattelujen sekä toimitusjohtajan kertoman mukaan Jokilaakson Perhekodit Oy on tuomassa valikoimaansa uusia palveluita, mutta niitä ei vielä kaikilta osin ole otettu käyttöön. Palveluvalikoimaan on tulossa tukihenkilötoiminta, joka on ennaltaehkäisevää, kotiin tehtävää työtä. Tukihenkilötoiminnan on tarkoitus auttaa lasta tai nuorta ja

hänen perhettään arjessa. Mahdollisuus on myös järjestää tukiviikonloppuja, jonka avulla tuetaan perhettä.

Käynnissä on myös kouluttautuminen sijaisperheiden tukipalveluihin, joka tarjoaa sijaisperheille ammatillista tukea. Koko perheen tukeminen on Jokilaakson Perhekodit Oy:n tärkeä toiminta-ajatus, ja siihen liittyen ollaan henkilökuntaa kouluttamassa myös vertaistukiryhmänohjaajiksi, jotta voidaan tarjota tukea myös sijoitettujen lasten syntymävanhemmille.

Tilat mahdollistavat myös turvallisten tapaamisten järjestämisen, jota ehdotimme uudeksi palvelumuodoksi. Uutena toimintamuotona on käynnistymässä tapaamispaikka-toiminta, jossa voidaan järjestää valvottuja tapaamisia. Toimintaa tuotetaan sosiaalitoimelle, joka järjestää toiminnan käräjäoikeuden päätöksen mukaisesti.

Yksiköille yhteistä

Kokosimme yhteen haastatteluiden perusteella ne tekijät, jotka ovat kaikille yksiköille yhteisiä välttääksemme samojen asioiden turhan toistamisen. Yksiköissä on käytössä omaohjaaja – työskentelymalli ja asiakkaan tiedot kirjataan Nappula – asiakastietojärjestelmään. Työskentelyssä lasten, nuorten ja perheiden kanssa käytetään toiminnallisia menetelmiä, kuten tunne-elämän kortit, verkostokartta, elämänjana ja itsenäistyvän nuoren roolikartta. Lisäksi tehdään retkiä ja järjestetään seikkailutoimintaa. Työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä perheen ja muun verkoston kanssa. Yksilöllisen tarpeen mukaan järjestetään terapiaa.

9 PROJEKTIN ARVIOINTI

Opinnäytetyömme alkuvaiheessa mietimme työmme hyviä ja huonoja puolia eri näkökulmista. Käytimme kartoituksen apuvälineenä SWOT-analyysiä (KUVIO 7). Kyseessä on Albert Humphrey:n kehittämä nelikenttäanalyysi, jossa arvioidaan sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä. Sisäisiä tekijöitä ovat vahvuudet (strengths) ja heikkoudet (weaknesses), ulkoisia tekijöitä mahdollisuudet (opportunities) ja uhat (threats). (Innokylä 2013.) Esittelemme ensin projektin aloitusvaiheessa tehdyn SWOT-analyysin. Lähdemme sen jälkeen arvioimaan toteutettua projektia sen pohjalta.

9.1 SWOT-analyysi

Lähtökohtaisesti projektin merkittävin vahvuus meidän opiskelijoiden näkökulmasta oli siinä, että projektin aihealue liittyy vahvasti opiskelemaamme alaan sekä tulevaisuuden mahdolliseen työkenttään. Apuna projektin etenemisessä oli, että meillä molemmilla oli lastensuojeluun liittyvät opinnot suoritettuna. Näin ollen meillä oli jo olemassa perustieto aiheesta. Pystyimme hyödyntämään aiemmista opinnoista saatuja lähdeaineistoja koottaessa teoreettista viitekehystä. Vahvuutena pidimme sitä, että aiheesta on saatavilla runsaasti teoreettista tietoa.

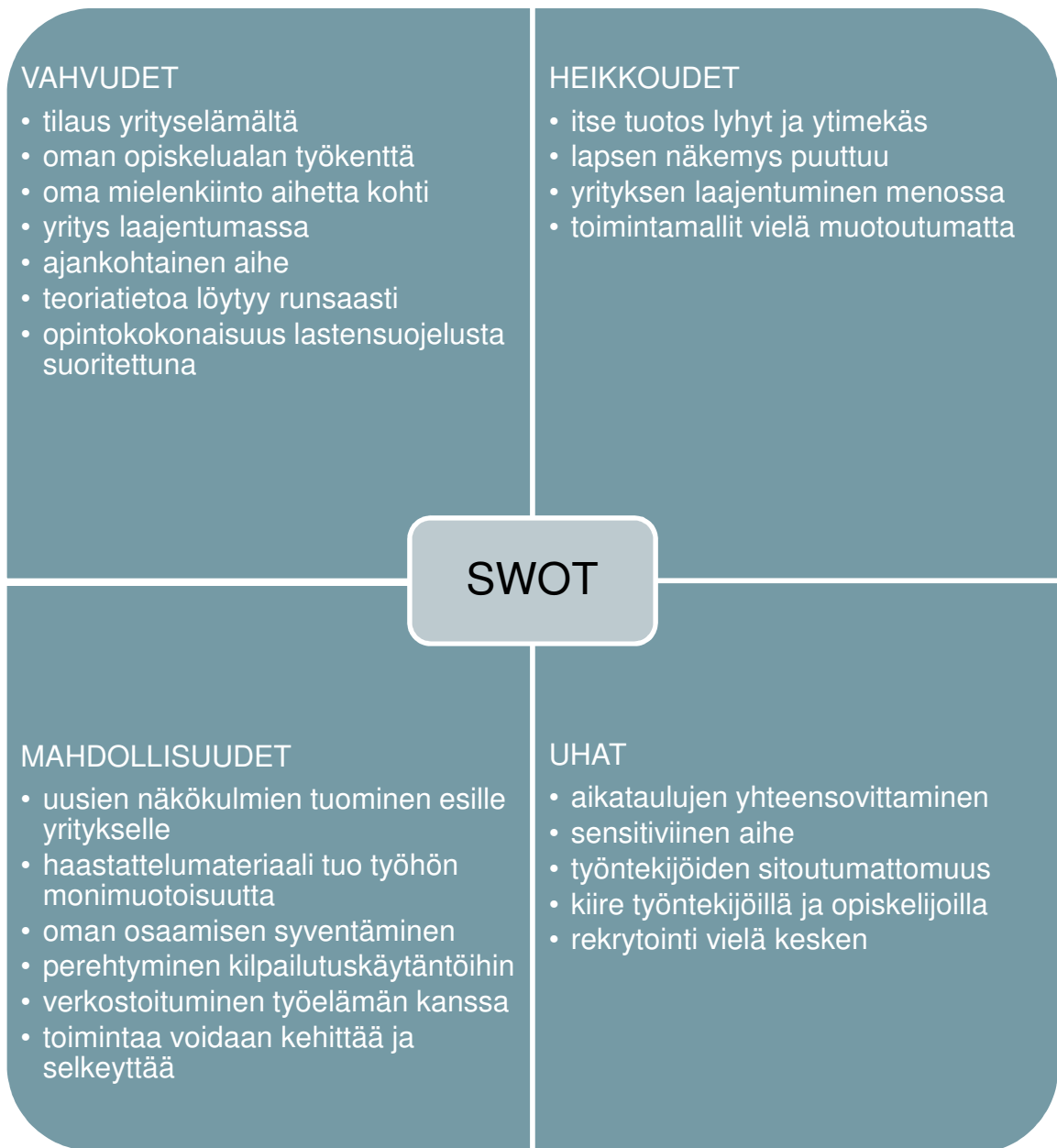
Lastensuojelu aiheena on ollut yhteiskunnallisesti paljon esillä, joten aihe on ajankohtainen ja paljon keskustelua herättävä. Työmme vahvuutena näemme oman mielenkiintomme lastensuojelua kohtaan ja sitä lisäsi se, että yritys oli laajentamassa toimintaansa projektin aloitusvaiheessa kotipaikkakunnallemme. Yrityksen laajentumisen myötä yrityksellä oli vahva tarve tekemillemme yksiköiden palvelujen kuvauksille. Voidaan siis todeta, että työmme on työelämälähtöinen.

Projektimme tuotos on toimeksiannon mukaisesti lyhyt ja ytimekäs, joka voidaan nähdä heikkoutena. SWOT-analyysin tekovaiheessa koimme, että työmme aihepiiri on

suppea. Heikkoutena pidettiin myös sitä, että yrityksen laajentumisen ollessa käynnissä yrityksen toimintamallit ovat vielä muotoutumatta tai hakevat vielä uusia muotojaan. Lapsen näkemys puuttuu työstämme kokonaan, koska toimeksiantaja rajasi haastateltavat ainoastaan yksikönjohtajiin. Lasten haastattelut olisivat vaatineet luvat jokaisen lapsen huoltajilta, ja tähän ei haluttu lähteä.

Kun siirryimme pohtimaan työmme mahdollisuuksia, totesimme, että projektin myötä osaamisemme lastensuojelun osalta syvenee. Koimme mahdollisuutena myös sen, että saimme käyttää aineiston kokoamiseen haastatteluja, jotka voivat antaa monipuolisemman näkemyksen aiheeseen. Pidimme mahdollisuutena uusien näkökulmien tuomista esille yritykselle, koska tarkastelemme yrityksen toimintaa täysin ulkopuolisina. On mahdollista, että yritys saa lisää tunnettavuutta palvelujen kuvausten siirtymässä yrityksen markkinointimateriaaliin. Näin valmistuvana opiskelijana pitää mahdollisena, että opinnäytetyö voisi raottaa ovea työhön. Projektin aloitusvaiheessa ajattelimme, että voisimme saada lapsen etua näkyviin työssä.

Ajattelimme työmme mahdollisena uhkana olevan opiskelijoiden ja työntekijöiden aikataulujen sovittaminen yhteen. Mahdollista on, että työntekijät eivät halua sitoutua haastatteluihin. Uhkana näimme kiireen. Tuotos oli saatava valmiiksi suhteellisen lyhyellä aikataululla ja työntekijöillä oli paljon tekemistä yrityksen laajentumisen takia, mm. uusien työntekijöiden rekrytointi oli vielä kesken. Lastensuojelu aiheena on hyvin sensitiivinen, joka luo työlle omat haasteensa.

KUVIO 7. SWOT-analyysi

9.2 Arviointi SWOT-analyysin pohjalta

Projektimme vahvuuksia osasimme kartoittaa työn alkuvaiheessa hyvin. Ainoastaan yrityksen laajentuminen toi tuotoksellemme aikataulupainetta, joten se ehkä kallistuu enemmän heikkouden puolelle meidän prosessin näkökulmasta. Tämä johtuu siitä,

että Palvelukeskus Jokikallion toimintaa oltiin vasta käynnistämässä, ja se vaati yksikönjohtajilta paljon resursseja. Tästä syystä pääsimme haastattelemaan Nivalan yksikönjohtajia vasta syyskuun alkupuolella. Toimitusjohtaja oli yhteydessä hyvin pian tämän jälkeen, ja ilmoitti tarvitsevansa palvelukuvauksia markkinointimateriaalin tekoa varten. Saimme koottua aineiston nopealla aikataululla, koska haastattelut oli kuitenkin tuossa vaiheessa jo litteroitu.

Työmme heikkoutena pidämme edelleen lapsen näkemyksen puuttumista. Toimitusjohtajan mukaan lasten haastatteluihin tarvittavien lupien saaminen olisi vaatinut niin paljon työtä, ettei haastatteluiden tekemiseen nähty tilaajan puolelta tarvetta tässä työssä. Aluksi pidimme työmme aihetta suppeana, koska tilattu tuotoksemme on lyhyt ja ytimekäs. Työn edetessä huomasimme olevamme väärässä, koska jo pelkästään haastatteluista saatu aineisto oli laaja. Lisäksi työmme aiheeseen liittyi monipuolista teoritietoa lastensuojelun lisäksi myös lastensuojelupalveluiden hankinnasta ja tuottamisesta. Näin laajasti emme etukäteen osanneet ajatella.

Mahdollisuuksista voimme tässä vaiheessa arvioida, että oma osaamisemme lastensuojelun osalta on vahvistunut ja haastattelumateriaalin mukaan ottaminen laajensi opinnäytetyön sisältöä. Haastattelumateriaalissa näkyi, että työskentelymenetelmät ovat lapsilähtöisiä. Lapsen näkemyksen mukaan saaminen olisi mahdollisesti tuonut lapsen edun näkyvämmiin esille. Työllistämisaikutusten ja yrityksen tunnettavuuden osalta opinnäytetyön vaikutuksia on mahdoton tässä vaiheessa arvioida.

Alkuvaiheessa kartoittamamme uhat pysyivät hallinnassa, eikä niistä aiheutunut ylitsepääsemättömiä ongelmia. Huolellisella työn suunnittelulla pystyimme hallitsemaan ajankäyttöämme. Avoin vuorovaikutus yksikönjohtajien ja meidän opiskelijoiden välillä edesauttoi sensitiivisen aiheen käsittelyä.

Prosessin etenemistä arvioidessa voimme todeta, että lomat, tiedotuskatkokset ja uuden yksikön käynnistäminen hidastivat hieman työskentelyä. Toisaalta kesäloma tuli meillekin tarpeeseen. Jälkikäteen arvioiden teorian kokoaminen jo projektin alku-

vaiheessa olisi auttanut ymmärtämään haastatteluissa ilmi tulleita asioita syvemmin. Haastattelujen tekeminen ennen teorian kokoamista ei ollut esteenä, mutta se vaati meiltä enemmän työtä. Voidaan kuitenkin todeta, että teorian rajaaminen oli helpompaa näin jälkikäteen.

10 POHDINTA

On kulunut vajaa vuosi siitä, kun esitimme opinto-ohjaajallemme opinnäytetyön aiheeksi Jokilaakson Perhekodit Oy:n ehdottamaa toimeksiantoa. Toimeksiantona oli koota yrityksen käyttöön lyhyet ja tiiviit palvelukuvaukset yksiköiden toiminnoista. Taivoitteena oli kiteyttää yksikönjohtajien kuvaamana hänen oman yksikkönsä toimintatajatus. Opinto-ohjaaja hyväksyi ehdotuksen, mutta kertoi sen olevan perinteisestä työstä poikkeava ja vaativan meiltä opiskelijoilta epävarmuuden sietoa. Päätimme ottaa haasteen vastaan.

Opinnäytetyömme alkuvaiheesta lähtien olemme liikkuneet oman mukavuusalueemme ulkopuolella, koska meillä ei ole aiempaa kokemusta lastensuojelutyöstä. Myös käytettävät termit ja käsitteet olivat meille vieraita. Huolimatta suoritetusta lastensuojelun opintokokonaisuudesta tietomme olivat aloitusvaiheessa vähäiset, ja vaati paljon työtä sisäistää aiheeseen liittyvät asiat. Opinnäytetyötä tehdessä olemme huomanneet, että lastensuojelu kokonaisuudessaan on erittäin laaja. Opinnäytetyön avulla pääsimme syventämään tietojamme erityisesti sijaishuollosta, avohuollon palveluista ja lastensuojelupalveluiden hankinnasta ja tuottamisesta.

Projektin alkuvaiheessa meillä oli käsitys, että aihe olisi suppea. Työn edetessä huomasimme pian sen laajuuden. Ajantasaista lähdeaineistoa aiheeseen löytyi hyvin, mutta lastensuojelulain uudistuttua on osassa lähteistä vanhentunutta tietoa. Tämä loi omat haasteensa teoreettista viitekehystä koottaessa. Olemme saaneet aiemmissa opinnoissa ohjeen hyödyntää jo aiemmin testattuja ja hyväksi havaittuja kysymyksiä. Näin ollen käytimme haastattelukysymysten laadinnassa apuna jo aiemmin testattuja kysymyksiä muokattuna. Pohdimme jälkeinpäin, olisiko kysymykset pitänyt lähettää haastateltaville etukäteen. Toisaalta olemme tyytyväisiä saamiimme haastatteluaineistoihin.

Haastatteluiden ja teorian mukaan murrosikäiset lapset ovat suurin sijoitettujen lasten ryhmä, tämä näkyy niin kiireellisten sijoitusten kuin huostaanottojenkin määrässä. Voidaankin pohtia tuetaanko lasta riittävin keinoin ja riittävän varhain avohuollon palveluiden avulla? Palveluita on tarjolla, mutta käytetäänkö niitä riittävässä mittakaavassa? Toisaalta voidaan myös pohtia onko lapsen edun mukaista tehdä toistuvia kiireellisiä sijoituksia, vai olisiko lapsen edun mukaista puuttua tilanteeseen huostaanoton avulla jo aikaisemmassa vaiheessa? Tätä vaihtoehtoa puoltaa se, että huostaanoton avulla on pystytty katkaisemaan sukupolvien yli siirtyvät lastensuojelutoimenpiteet, ja lapsi on saanut mahdollisuuden kasvaa vastuulliseksi ja tasapainoiseksi aikuiseksi.

Kunnat ostavat laitossijoituspaikat pääasiassa yksityisiltä palveluntuottajilta. Nähtävissä on myös lisääntyvä tarve yksityisille avohuollon palveluille. Yksityisen palveluntuottajan täytyy olla muuntautumiskykyinen palveluvalikoiman suhteen, koska lasten ja perheiden erilaiset ja yksilölliset tarpeet vaihtelevat. Pohdimme, että muuttuuko yrityksen palveluvalikoima niin nopeasti, että henkilökunta ei ehdi sisäistää uusia toimintamalleja, kun jo uutta palvelua tarjotaan? Onko kunnilla tässä yhteiskunnallisesti haastavassa taloudellisessa tilanteessa resursseja ostaa kaikkia tarjolla olevia palveluita?

Haastatteluista kävi ilmi, että yrityksen toimintamallit ovat lapsilähtöisiä. Tästä meidän työstämme puuttuu kuitenkin lasten oma näkökulma. Mikäli yrityksen palvelunkuvauksia kartoitetaan tulevaisuudessa, olisi hyvä haastatella myös lapsia, jotta lapsen ääni saataisiin kuuluviin. Yrityksen palveluiden kehittämisen kannaltakin olisi hyvä, että se saisi palautetta tarjoamistaan palveluista suoraan palveluita käyttäviltä lapsilta.

Opinnäytetyöprosessimme on edennyt lähes suunnitellun aikataulun mukaisesti huolimatta siitä, että olemme syksystä lähtien opiskelleet eri ryhmissä. Opinnäytetyön ohjaajan kanssa käydyt keskustelut tukivat ja vahvistivat ajatustamme työn sisällöstä. Meidän opiskelijoiden välinen yhteistyö on sujunut hyvässä yhteisymmärryksessä, ja

työn edistymistä on edesauttanut aiheen refleктоiminen tasavertaisessa vuorovaikutuksessa. Käytännön toteutusta on helpottanut suuresti se, että asumme samalla paikkakunnalla ja olemme voineet tehdä työtä konkreettisesti yhdessä. Koemme, että olemme tämän opinnäytetyön avulla saaneet runsaasti ammatillista osaamista tulevaisuuden työtehtäviä ajatellen.

LÄHTEET

Hankintalaki 348/2007.

Huostaanotto. 1999. Toim. Taskinen, S. Helsinki: Stakes.

Huostaanottokirja. 2004. Toim. Roos, J.P. Turku: Design Nurmisaari.

Hurtig, J.2010. Lasten suojelua ja perheen kuntoutusta - lastensuojelullisen kuntoutuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen. Teoksessa Törrönen,M & Pärnä,K (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo:MLL lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.

Innokylä 2013. Www-dokumentti. Saatavissa: www.innokyla.fi/web/malli11751. Luettu 15.12.2013.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen A. 2012. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Kananoja, A.,Lähteinen, M., Marjamäki, P., Karjalainen, P. & Seppänen, M. 2007. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Laaksonen, S.2004.Jälkihuolto-opas.Helsinki>Lastensuojelun keskusliitto ry.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 733/1992.

LapsiARVI-kriteerit –perusvaatimukset lastensuojelupalveluiden laadulle. Opas laadun arviointiin ja kehittämiseen. 2009. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Lastenoikeuksien yleissopimus. SopS 59-60/1991.

Lastensuojelu 2011. Tilastoraportti. 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvat. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012-2014. 2012. Valvira. Helsinki.

Lastensuojelun ytimissä. 2013. Toim. Bardy, M. 4., uudistettu painos. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen. 2003. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Lastensuojelupalvelujen hankkimisen ja tuottamisen näköaloja. 2008. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Puustinen-Korhonen, A. 2013. Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset. Helsinki: Kuntaliitto.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveystalveluiden hankinta ostopalveluna. Ohjeita tarjouspyynnön ja hankintasopimuksen laatimiseksi. 2007. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.

Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/Lastensuojelu/>. Luettu 23.10.2013.

Taskinen, S. 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. 2013. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu 18. 2004. Lastensuojelun Keskusliitto ry. Helsinki.

Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. Toim. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Quality4Children Standars for Out-of-Home Child Care in Europe. Verkkojulkaisu. Saatavissa: http://www.quality4children.info/ps/tmp/q4c_docudb/Q4C_bw.pdf. Luettu 13.11.2013.

YKSIKÖMME SIJAINNIT

Pinola 1 ja 2
Kotikallio
Palvelukeskus Jokikallio

Ylivieskan keskustasta 20 km
Ylivieskan keskustan tuntumassa
Nivalan keskustan tuntumassa

YHTEYSTIEDOT

Jokilaakson Perhekodit Oy
Toimitusjohtaja Janne Pohjola
Puh. 0400 228 857
janne.pohjola@jokilaaksonperhekodit.fi

Jokilaakson Perhekodit Oy tuottaa lastensuojelun sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa sekä perhekuntoutusta avo- ja laitokuntoutuksena Pohjois-Pohjanmaalla. Yhteistyökumppanimme toimii mm. Peruspalvelukuntayhtymä Kallio.

Arviointi- ja
kriisipalvelu

Laitos-
kuntoutus

Itsenäis-
tyminen

Perhe-
palvelut

Tukihenkilö-
toiminta

Turvalliset
tapaamiset

Asiantuntijat

Sijais-
perheiden
tuki

Päivystys

ARVIOINTI- JA KRIISIPALVELU

”Aito kohtaaminen ja välittäminen. Tilanteen pysäyttäminen.”

Pinola 1 Yksikönjohtaja Jonna Koivisto

- vastaanotto- sekä arviointi- ja kriisiyksikkö
- 7 paikkaa 10-18 –vuotiaille nuorille
- psyykkisesti haastavammille nuorille
- tarvittaessa henkilökuntaa resursoidaan lisää
- päihdetyön ja psykiatrinen erityisosaaminen henkilökunnalla
- mahdollisuus käydä koulua omassa pienopetusryhmässä
- tavoitteena normaali arki mahdollisimman pian
- kokonaisvaltaista psyykkistä, fyysistä, sosiaalista ja pedagogista kuntoutusta, toiminnallista kuntoutusta

LAITOSKUNTOUTUS YLIVIESKA

”Nopea reagointi. Normaali arki, rytmi ja rajat.”

Pinola 2 yksikönjohtaja Mirka Rantamäki

- Uusi rakennus, avattu helmikuussa 2013
- lastensuojelupalvelut perheille ja viranomaisten käyttöön
- 7 paikkaa 10–18 –vuotiaille lapsille ja nuorille sekä asumisvalmennusyksikössä 3 paikkaa tuettuun asumiseen
- yksilöllinen työskentelymalli talon perus- ja johtoaatus
- aktiivinen, säännöllinen työskentely perheen kanssa, perhepalaverit
- Pinolassa oma pienopetusryhmä, tavoitteena lähialueen koulut
- yhteisöpalaverit

- harrastusmahdollisuuksia: oma musiikkistudio, kuntosali, skeittiramppi, trampoliini, frisbeegolf, kirjastoauto, salivuoro 2 krt/vk

LAITOSKUNTOUTUS NIVALA

”Nuorten kanssa ollaan ja touhutaan. Aikuinen on aidosti läsnä.”

Jokikallion palvelukeskus, yksikönjohtaja Anne Luoto

- toiminta käynnistynyt 2.9.13
- 7-paikkaa 10–18 –vuotiaille lapsille ja nuorille
- ohjaajaparina mies ja nainen
- pitkäaikaiset huostaanotot
- avohuollon sijoitusten arviointi- ja intervallijaksot
- tiivis työskentely perheen kanssa, vanhemmat ja kaverit ter-
vetulleita kylään, toiminta avointa ”meille saa tulla kaffille”
- työskentelymallina toiminnalliset menetelmät
- viikoittaiset yksilökeskustelut
- nuoret käyvät normaalikoulua, tiivis yhteistyö koulun kanssa
- peruskoulut, ammattikoulut lähietäisyydellä
- sijainti on asutusalueella keskustan lähetyvillä
- harrastusmahdollisuuksia: mm. uimahalli, ratsastus ja jäähalli

ITSENÄISTYMINEN

"Harjoitellaan omien asioiden hoitamista. Annetaan nuorille onnistumisen kokemuksia."

Kotikallion yksikönjohtaja Jonna Koivisto

- 16–18 –vuotiaille nuorille
- 5-paikkainen itsenäistymisyksikkö Kotikallio Ylivieskassa
- 3 tukiasumispaikkaa Pinola 2 yhteydessä Ylivieskassa
- 2 tukiasuntoa Nivalan Jokikalliossa
- portaittainen itsenäistyminen
- ympärivuorokautinen ohjaus ja valvonta
- jälkihuolto
- tiivis yhteistyö nuoren verkoston kanssa

PERHEPALVELUT

"Räätälöityjä palveluja perheiden erilaisiin tarpeisiin."

Yksikönjohtaja Henri Leskelä

- avohuollon perhekuntoutus sekä laitosperhekuntoutus
- perhetyö kotiin
- perheterapeutin palvelut
- huostaanoton purku
- vanhemmuuden arvioinnit
- voidaan työskennellä myös työparina kunnan perhetyöntekijän kanssa
- Nivalassa tilat kahdelle perheelle, Ylivieskassa yhdelle
- mahdollisuus vastaanottaa myös isoja perheitä

PÄIVYSTYS 24 h/vrk

Puh. 044 7700 337

- palvelee kuntien sosiaalipäivystystä
- puhelimeen vastaa aina esimiestason työntekijä
- järjestämme sijaishuoltopaikan lapsille ja perheille kiireellisissä tapauksissa mahdollisimman pian
- mahdollisuus vastaanottaa myös isoja perheitä

ASIAANTUNTIJAT

- lasten ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäri Oulusta konsultoi säännöllisesti
- perheterapeutti
- työnohjaaja
- erityisopettaja Pinolan pienopetusryhmässä
- henkilökunnalla ammattikorkeakoulutasoinen koulutus, sosionomi (AMK) tai yhteisöpedagogi (AMK)
- nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan koulutus
- päihdetyön erityisosaaminen
- psykiatrisen hoidon erityisammattitutkinto

TUKIHENKILÖTOIMINTA

- ennaltaehkäisevää
- kotiin tehtävää työtä
- tukihenkilö tukee lasta ja nuorta arjessa sekä koulussa
- perheen tukemista, voidaan järjestää tukiviikonloppuja

TURVALLISET TAPAAMISET

SIJASPERHEIDEN TUKI

YKSIKÖILLEMME YHTEISTÄ

- Nappula – asiakastietojärjestelmä
- omaohjaaja työskentelymalli
- käytössä toiminnalliset menetelmät: tunne-elämän kortit, verkostokartta, elämänjana, itsenäistyvän nuoren roolikartta
- tiivis yhteistyö perheen ja muun verkoston kanssa
- yhteiset retket, seikkailutoiminta
- terapiat yksilöllisen tarpeen mukaan

YKSIKÖNJOHTAJIEN HAASTATTELUT JOKILAAKSON PERHEKODIT OY

Yksikön/yksiköiden nimi

Yksikönjohtaja

Kenelle ja minkäikäisille tarjotaan palveluita?

Millaisia palveluita?

Mahdolliset muut tarjolla olevat tukitoimet? (muualta kuin omasta yksiköstä, esim. ostopalveluna lääkäri, tai oman yrityksen sisällä toisesta yksiköstä)

Henkilökuntarakenne?

Mitä haluaa tuoda esiin omasta yksiköstä?

Uusi lastensuojeluyksikkö painottaa perhepalveluja

Sari Arffman

NIVALA Jokilaaksojen Perhekodit Oy on avannut syyskuun alussa uuden lastensuojeluyksikön Nivalaan. Jokikallion palvelukeskus on yksikkö, jonka painopisteenä ovat sijaishuollon palvelujen lisäksi erityisesti perhekuntoutus- ja avohuollon palvelut.

Yksikön perustamisella peruspalvelukuntayhtymä Kallio on panostanut huostaanottojen ennaltaehkäisyyn ja perheiden kanssa tehtävään työhön.

Pirttirannassa sijaitsevassa Jokikalliossa on 1 200 neliötä toimitilaa, joissa toimii yksi seitsemipaikkainen lastensuojeluyksikkö. Tilat ovat olemas-

sa myös toiseen samansuuruiseen yksikköön, mutta ne eivät ole tällä hetkellä käytössä.

Yksikössä on lisäksi kaksi perhekuntoutusasuntoa sekä kaksi tukiasuntoa sijoituksen jälkeiseen jälkihuoltoon. Kallio ostaa yksiköstä tietyn verran lastensuojelun sijaishuollon palveluja ja lisäksi sillä on mahdollisuus käyttää yksikön tarjoamia perhepalveluja.

Pohjola luonnehtii yksikön toimintaa perhekeskeiseksi. Toiminta-ajatuksena on hoitaa koko perhettä, ei vain lasta.

Yksi tärkeimmistä palveluista on perhekuntoutus, joka voi tapahtua joko Jokikalliossa tai kotona. Siihen kuuluu perhearviointi, joka voidaan teh-

dä esimerkiksi silloin, jos perheessä on sijoituksen riski.

Perheen tarpeet kartoitetaan ja arvioidaan, tarvitaanko sijoitusta vai auttaisivatko muut keinot. Arviointiin tul- laan sosiaalityöntekijän kaut- ta.

Jokilaakson Perhekodit Oy valikoitui lastensuojeluyksikön palveluntarjoajaksi kilpailutuksen kautta. Janne Pohjola kertoo, että kilpailutuksessa määriteltiin selkeät laatuvaatimukset, kuten henkilöstön koulutustaso ja määrä sekä tarjottavat palvelut.

Kallion kanssa tehtyyn sopimukseen kuuluu myös lastensuojelupalvelujen kehittäminen. Työ alkaa ensi vuoden alussa.

KALLIOVAIKKO 0.11.13